

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Мистецький словник-довідник

*Для вчителів предметів художньо-естетичного
циклу*

(За новими програмами.)

Черкаси

2017

ББК 74. 268. 53 – 221.1

У 71

Рекомендовано до друку Вченою радою КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»

Протокол № 1 від 20.02.2017 року

Упорядник:

Гловацький С.В., методист комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради;

Рецензенти:

Назаренко Г.А., доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів КНЗ «ЧОПОПП ЧОР».

Колесник А.Ю., заступник директора з навчально-виховної роботи Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів № 20 Черкаської міської ради.

Робота «Мистецький словник-довідник» містить перелік слів, термінів, понять та їх визначення, що вживаються у змісті навчального матеріалу предметів художньо-естетичного циклу, а саме:

- музичне мистецтво;
- образотворче мистецтво;
- інтегрований курс «Мистецтво»;
- інтегрований курс «Художня культура».

Для вчителів предметів художньо-естетичного спрямування.

©ЧОПОПП, 2017.

Дисципліни художньо-естетичного циклу своїми головними завданнями висувають духовний розвиток кожної особистості учнів, формування кращих якостей та творчих здібностей учнів. Уроки художньо-естетичного циклу повинні стати для кожного учня прагненням до творчості, духовного самовдосконалення, бажанням постійно підвищувати свій особистий естетичний рівень та захоплюватися мистецтвом, розуміти його та удосконалювати власні мистецькі знання. Пізнаючи зміст предметів художньо-естетичного циклу, який охоплює широкий спектр ключових компетентностей, розвиваючих, навчальних, виховних, світоглядних аспектів сучасної освіти, учень загальноосвітньої школи поступово формує для себе цілісну художню картину світу.

Зміст предметів художньо-естетичного циклу надає можливість учням пізнати розмаїття жанрів і стилів, розуміти поняття мистецького стилю, ознайомитися із творчістю видатних митців та створеними ними шедеврами світового мистецтва як вітчизняного українського, так і зарубіжного світового мистецтва.

Головною метою художньо-естетичної освіти в загальноосвітній школі є формування навчальних компетентностей, розвиток особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва та навколишнього світу, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреб в художньо-творчій самореалізації і духовному самовдосконаленні.

Для реалізації головної мети є ефективно вивчення предметів художньо-естетичного циклу, а саме:

- музичного мистецтва;
- образотворчого мистецтва;
- інтегрованого курсу «Мистецтво»;
- інтегрованого курсу «Художня культура».

Робота «Мистецький словник-довідник», яка містить перелік слів, термінів, понять та їх визначення, що вживаються у змісті навчального матеріалу, буде корисною у роботі вчителям при викладанні, а учням при вивченні предметів художньо-естетичного циклу.

Трактування змісту термінів здійснено за такими джерелами:

1. Греченко В.А., Чорний І.В. – Історія світової та української культури з тестовими завданнями. – К.: Літера ЛТД. – 2009.
2. Энциклопедический словарь. – Москва: Государственное еаучное издательство «Большая Советская Энциклопедия». 1955.
3. Пасічний А.М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. – 2003.
4. Зарецкая Д.М., Смирнова В.В. Западная Европа и Древний Восток. – Москва: Айрис пресс. – 2006.

5. Природнича музейна термінологія: Словник-довідник./[авт.-уклад. О.С. Климишин] – Л., 2003. – 244 с.
6. Українська музейна енциклопедія (УМЕ) : зб.наук.-метод. Матеріалів – К, 2006 – 155 с.
7. Романчук С.О. Аналіз методики дослідження творів мистецтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/studies/arox/2003/romanchuk.html>.
8. Герчанівська П.Е. Культурологія : термінолог. Слів. / П.Е. Герчанівська ; відп. Ред.. С.Б. Суходольська. – Київ : Нац. Акад.. кер. Кадрів культури і мистецтв, 2015. – 439 с. - Бібліогр.: с. 436-438 с.
9. Назарова Ж.В. Омонимія, синонимія, анатомія музикальних термінів/ Назарова Ж.В. – М.: 1998. – 9 с.
10. Книга вчителя художньо-естетичного циклу: Довідково-методичне викладання/ Упоряд. М.С. Демчишин; О.В. Гайдамака. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 768 с.
11. Основи викладання мистецьких дисциплін / За ред. Рудницької О.П. - К., 1998.- 84 с.
12. Суперанская А.В. Общая терминология: Вопросы теории / Суперанская А.В. – М.: ЛИБРОКОМ, 2012. – 248 с.
13. Ростовський О.Я. Методика викладання фахових дисциплін у системі музично-педагогічної освіти / О.Я. Ростовський., Ю.О. Ростовська // Проблеми мистецької освіти: Збірник науково-методичних статей викладачів, студентів і аспірантів факультету культури і мистецтв. – Вип. 2 / [ред. О.Я.Ростовський.]. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – С. 5-12.
14. Теория и методика музыкального образования детей: Научно-методическое пособие / [Л.В. Школяр, М.С. Красильникова, Е.Д. Критская и др.] – [2-е изд.]. – М.: Флинта: Наука, 1999. – 336 с.
15. Теория и методика музыкального образования детей: Научно-методическое пособие / [Л.В. Школяр, М.С. Красильникова, Е.Д. Критская и др.] – [2-е изд.]. – М.: Флинта: Наука, 1999. – 336 с.

Автопортрет - портрет художника, виконаний ним самим.

Абстракціонізм - стиль в образотворчому мистецтві ХХ століття

Абстракціонізм – безпредметне мистецтво, що замінило сприймання натурної дійсності живописно-пластичними знаками або символами «чистою» грою художніх форм. Абстракцією слід приймати умовно у різних формах, предметних мотивах і прототипах – це натюрморти, пейзажі, архітектурні абстракції.

Авангардизм у 20 – 30 роки ХХ ст. на зміну модернізму прийшов авангардизм. Авангардисти заперечували традиційні напрямки й стилі, не визнавали вічних цінностей.

З рядів авангардистів вийшло чимало художників і теоретиків, які стали засновниками нових напрямів в сучасному образотворчому мистецтві, літературі й музиці, дизайні.

Авангардизм-назва різноманітних течій сучасного мистецтва, що прагнуть докорінного оновлення художньої практики.

Авлос- давній духовний музичний інструмент, поширений у Стародавній Греції і Передній Азії.

Агон (від грецьк.-змагання під час ігор у Стародавній Греції, зокрема музичні (спів, гра на кіфалі).

Античний стиль (з лат. *Antiquus* –давній)-(VIIIст. до н. е. – Греції та Стародавнього Риму; відзначається домінуванням принципу геометричної пропорційності, динаміки та симетричності, снову якого становлять естетичні поняття міри, гармонії та краси.

Автопортрет - портрет художника, виконаний ним самим.

Академізм (у мистецтві) – використання вже знайденої раніше форми витворів мистецтва, схильність традиціям.

Академізм (з фр. *academisme*) – в образотворчому мистецтві напрям, що склався в художніх академіях XVI-XIX ст., який характеризується дотриманням зовнішніх форм класичного мистецтва античності і Ренесансу, пропагандуванням умовних ідеалізованих образів, міфологічних сюжетів, абстрагованих норм краси.

Акведук – споруда для пропуску водостоку над зниженою ділянкою місцевості, має вид моста.

Акварель (від італ. *acquarello*) - фарба для живопису, що розводиться водою. Назва походить від латинського слова «*agua*» означає – вода. Акварель використовувалася ще в мистецтві Давнього Єгипту, Китаю, а згодом у західноєвропейському та українському мистецтві, починаючи з XV століття.

Актор - (від фр. *acteur*, від лат. *actor* – виконавець) – людина, яка показує на сцені чуттєві переживання, що закладені автором у п'єсі.

Актор - за словами К. С. Станіславського, актор є володарем сцени, саме він втілює в життя персонажі, створені уявою драматурга, оживляє літературні образи, хвилюється, захоплюється, радіє, страждає, навіть помирає з ними.

Алегорія – одна з форм іносказання, вираження відвернутого поняття через конкретний образ.

Алеаторика (від лат. – «гральна кістка», жереб, випадковість) –техніка музичної композиції ХХ ст., заснована на випадковості як одному з головних формотворчих музично-виразових принципів виконання.

Амфітеатр – 1) давньоримська споруда, призначена для боїв гладіаторів, видовищ, що театралізуються; 2) частина залу для глядачів, в якій ряди місць розташовані з підвищенням кожного наступного ряду.

Амфора – вид старогрецьких ваз, судина (для вина, масла і т.п.), що звужується донизу, з вузьким горлом і двома ручками.

Анімація –мистецтво, яке потребує концентрації уваги, виснажливої щоденної праці.

Анімаційний фільм (від англ. animation –оживлення) –продукт мистецтва мультиплікації, вид кіномистецтва, створений за допомогою зйомки послідовних фаз руху графічних або об'єктів.

Анотація – коротка характеристика книги або статті.

Ансамбль – 1) у архітектурі – узгоджена гармонійна єдність будівель, монументальної скульптури і живопису, зелених насаджень; 2) група витворів мистецтва, зв'язаних єдиним стилем.

Античність – історія і культура Стародавньої Греції і Стародавнього Риму.

Античний стиль - (від лат. *anticius* –стародавній) сукупність проявів культури давніх греків і римлян, зародилася на Півдні Балканського півострова, на островах Егейського архіпелагу та в західній частині Малої Азії. Свого найвищого розвитку античне мистецтво досягло в Давній Греції у V-IV століттях до н. е.

Стиль середньовічного мистецтва X-XI століть (у деяких країнах – XIII століття).

За художніми ознаками мистецтво цього періоду є схематичним, умовним.

Антураж (з фр. *entourage* – оправа, *entour*–навколо, *tour*–окружність) – сукупність навколишніх умов, зовнішнього вигляду, підкреслено стильних та виразних виявів матеріальної культури певної епохи, народу, соціального середовища.

Антропоморфізм (від греч. *antropos* – людина і греч. *morphe* – форма, вигляд) – уподібнення людині, наділ людськими властивостями явищ природи, тваринних, міфічних істот.

Апсида (від грець.-«дуга», «склепіння»)-півкругла або багатокутна частина будівлі, виступ з окремим перекриттям; храмова апсида розташована у східній частині, де міститься вівтар.

Арабеска – вид складного орнаменту, що складається з геометричних фігур і стилізованого листя, кольорів і т.п.

Аркада-ряд однакових арок.

Арочне зведення – архітектурна форма у вигляді отвору з криволінійним контуром верхньої частини.

Арт-рок (з англ.*art-rock*- мистецький, художній рок) – напрям рок-музики, музичною основою якого є суміш елементів джазу, електронної та академічної музики, з часом трансформувався у різні напрями прогресив – року (гурти «PinkFloyd», «Camel» «Yes», «Genesis»).

Арте-факт (з лат. *artefactum*—штучно створене) – термін запозичений з археології для підкресленні відмінності художнього твору як результату людської діяльності від об'єктів природи, що створено для функціонування в системі мистецтва.

Архаїка – 1) у широкому значенні слова – старовина, 2) у історичній періодизації мистецтва античної Греції – 7-6 ст. до н.е.

Архітектоніка – органічне злиття функції, конструкції і зовнішнього вигляду архітектурної споруди, в результаті якого народжується справжнє естетичне явище.

Архітектура, чи зодчество - (від грецьк. *architekton* – будівельник) – мистецтво створення споруд та їх ансамблів, що формують просторове середовище для життя й діяльності людини.

Архітектура, як і водночас зведення будівель, має відповідати духовним потребам людства, впливати на його естетичний смак. Вона формує ансамблі будинків, проспекти, вулиці, майдани міст, садово-паркові комплекси тощо.

Асамбляж-мистецький витвір з незвичних матеріалів чи випадкових предметів.

Асоціація (у мистецтві) – спосіб досягнення художньої виразності, заснований на виявленні зв'язку образів, що виникають при сприйнятті витворів мистецтва з уявленнями, що зберігаються в пам'яті і закріпленими в культурно-історичному досвіді людини.

Атлант – в декоративній скульптурі схилена чоловіча статуя, нібито несуча на своїх плечах тяжкість архітектурних елементів (балкона, карниза).

Атрибут – істотна ознака предмету або явища; у образотворчому мистецтві – відмітна ознака героя, божества, символічної фігури.

Атрибуція – визначення достовірності художнього твору, встановлення його автора (або художньої школи), а також місця і часу його створення.

Бідермаєр –(від нім. гри слів –бравий пан Маєр) – стиль оформлення, який полягає в обмеженому сприйнятті дійсності, тяжіє до сентиментальних образів та сюжетів; виражає світогляд обивателя й міщанина.

Базиліка – тип споруд, що зводилися в античних містах для торгових приміщень і судів, витягнуте в довжину прямокутний простір членується рядами колон на три або п'ять широкі проходи, іменовані нефами. Середня частина базиліки вища бічних нефів. Форма античної базиліки лягла в основу архітектури християнських храмів.

Барельєф – низький рельєф, в якому опукле зображення виступає над площиною фону не більше ніж на половину свого об'єму.

Барельєф - відносно низький рельєф – скульптурне зображення, що ледве виступає над площиною.

Бароко (від іт. вигадливий)-мистецький стиль у європейському мистецтві XVI-XVII ст., започаткований в Італії. Основні його риси: підкреслена урочистість, пишна декоративність, динамічність композиції.

Бароко - (від іт. *baroco* –дивний, чудернацький) Виник наприкінці XVIстоліття у країнах Європи і проіснував до середини XVIIIстоліття.

Стиль синтезував мистецтво готики й ренесансу. Йому властива особлива композиція, де орнаментация та деталізація підпорядковані ансамблю. У

барокко присутня міцна натурна першооснова (вівіютоваті декоративні деталі в душі природних стихій).

Складні конструкції, значна кількість прикрас, контрасні форми, емоційна насиченість, підвищена експресивність, містицизм, ілюзорність – риси, що властиві бароко.

Балет - (від фр. *balletto*, від лат. *ballo*–танцюю) Вид сценічного мистецтва, зміст якого розкривається у танцювально-музичних образах. Балет розпочав формуватися в Європі у XVI столітті.

Балет - (від фр. *ballet*, від лат. *ballo*–танцюю) - це найвища форма хореографії, що є синтезом хореографічного, музичного, образотворчого і театрального мистецтва. У балеті поєднуються динамічна, тимчасова, просторова композиція танцю, зовнішній вигляд танцюристів (тому значну роль відіграють костюми, оформлення дії тощо).

Головни виражальним засобом балету є система європейського класичного танцю.

Зародження балету

Балет почав формуватися наприкінці XVI століття. Спочатку він існував як інтермедії в оперних і драматичних спектаклях міфологічного характеру, а у XVIII столітті відокремився в самостійне мистецтво. У балеті хореографія стає центром синтезу мистецтв, органічно поєднуючи в собі музику і театр. Основою хореографічної дії в балеті є танець, що втілює події сюжету, стан і характер дійових осіб. Великого значення набуває в балеті пантоміма, що може як складати основу окремих епізодів, так і входити до танцю.

Види балету:

Героїчний, драматичний, комічний, балет-феєрія.

Байка – жанр літератури, переважно віршований, повчального, сатиричного характеру.

Бібліотека - (від грецьк. *biblion* –книга і *theke*–сховище, ящик)

Це заклад, що організує збирання, зберігання, громадське користування друкованих творів. Зберігання пам'яток писемності виникло у давнину (в Ассирії, Давньому Єгипті, Греції та Римі, монастирях Середньовіччя). Бібліотеки набули свого розвитку з XV століття, після виникнення друкування.

Бібліотека (з гр. *bibliov* –книжка і *onkr*–сховище, скриня) –культурно-освітній заклад, що здійснює збирання друкованих і рукописних матеріалів, провадить їх опрацювання і відображення у каталогах, організовує відповідне їх зберігання, збереження і обслуговування ними читачів.

Бісероплетіння - галузь декоративного мистецтва, яка виготовляє вироби з бісеру, що застосовуються у вишиванні одягу, картини, виготовленні предметів культового призначення, хатнього вжитку (сумки, футляри та ін.), ювелірних прикрас тощо.

Билина – російська народна епічна пісня-оповідь.

Варіації - (від лат. *variation*-змінення) (тема з варіаціями)

Музичний твір, у якому тема викладається декілька разів зі змінами у фактурі, тональності, мелодії, гармонії та ін.; у балеті –невеликий, але технічно складний сольний класичний танець, частина па-де-де, па-де-трау.

Вазопис – вид живопису Стародавньої Греції, художній розпис керамічних виробів.

Вівтар – поміст для здійснення жертвопринесення. У християнському храмі знаходиться усередині приміщення і має форму столу, верхня кришка якого покрита тканню пеленою. У православної церкви вівтарна частина відокремлена від прихожан іконостасом. Нерідко вівтарем називають весь східний (вівтарне) простір церкви.

Види мистецтва – форми художньо-мистецької діяльності, що розрізняються способом втілення художнього змісту. Види мистецтва – живопис, архітектура, література, музика, декоративно-прикладне мистецтво, скульптура, театр, кіно, хореографія, естрадно-циркове мистецтво.

Види мистецтва - це конкретні форми існування та історії розвитку мистецтва, що склалися істотно як відображення багатогранності реального світу, який виявляється у процесі різноманітності існування його естетичного сприймання та художнього-образного відтворення.

Вишивка - галузь декоративного мистецтва, що займається прикрашанням тканини або шкіри (під час виготовлення одягу та прикрас).

Вишивка – найпоширеніший вид народного декоративно-прикладного мистецтва; орнаментальне або сюжетне зображення на тканинах, шкірі, виконане різними ручними або машинними швами. Дивовижне багатство художньо-емоційних рішень української народної вишивки зумовлене різною типовістю матеріалів, технік виконання орнаментів, композицій, колориту, що мають численні регіональні особливості.

Витинанка - вид народного декоративного мистецтва, що заснований на ажурному й силуетному витятінні ножицями або вирізуванні ножем білого та кольорового паперу, для прикрашання стін, вікон, полиць, груб, печей тощо. Українські народні паперові витинанки як прикраси сільських хат з'являються в середині XIX століття. Орнамент традиційних витинанок – геометричний і рослинний, трапляються також антропоморфні та зооморфні фігурки.

Вишивка Київщини - відрізняється перевагою геометричних форм та орнаменту. Цій вишивці властиві наявність вузьких стрічок із ромбоподібними мотивами, використання червоного та чорного кольорів, іноді доповнюються жовтим

Вишивка Полтавщини - характеризується наявністю стилізованих рослинних мотивів, що вишиваються відбіленими нитками, ніби покриті памороззю – мереживом дрібних візерунків: ромбів, прямокутників, меандрів, укладених у прямі або ламані лінії

Вишивка Львівщини - відзначається рослинними мотивами: плавно окреслені квіти, листки, укладені в стрічки або вільно розкидані в шаховому порядку квіти на хустках, а також використанням різноманітних кольорів – червоного, білого, синього, зеленого та ін.

Особливості виконання вишивки на рушнику

- червоний – вірність у коханні;
- горизонтальні лінії – символ землі;
- чорний – туга, журба;

- . блакитний –небо, вода;
- . жовтий –сонце, хліб;
- . зелений –доброта;
- . фіолетовий –повернення додому
- . хвилясті лінії –символ води, чистоти, родючості;
- . хрест –знак Всесвіту;
- . меандр –нескінченість;
- . квадрат –знак землі, безпеки;
- . трикутник –гора, сходження, благополуччя;
- . ромб –добробут.

Віртуоз – майстер, що досяг в своїй роботі високої майстерності, вищої техніки виконання.

Вітраж – вид монументального живопису, картина або орнаментальна композиція, виконана з скла..

Виразність – якість художнього твору, пов'язане з умінням художника загострити, підкреслити характерне в явищі, що зображається, сконцентрувати матеріал з метою посилення його дії на глядача, читача, слухача.

Вертеп – назва печери поблизу Віфлеєму, в якій, за біблійною легендою, народився Христос.

Галерея - (від фр. *galerie*)

Спеціально обладнане приміщення для огляду творів мистецтва; державне, громадське або приватне підприємство, що займається експонуванням, зберіганням, вивченням і пропагуванням мистецтва; синонім музею (наприклад Третьяковська галерея).

Галузь (у мистецтві) – сукупність усіх творчо-виробничих одиниць, які беруть участь переважно в однакових або подібних видах практичної (виробничої) діяльності.

Гармонія (з гр. *armonia* –співзвуччя, згода, протилежність хаосу) – філософсько – естетична категорія для означення високого рівня впорядкованого різноманіття, оптимальна взаємовідповідність різного в складі цілого, яка відповідає критеріям досконалості, краси.

Гармонія – відповідність, струнка узгодженість частини і цілого, а також частин між собою.

Геній художній (з лат. *genius*–геній, дух, охоронець) – найвищий ступінь творчої обдарованості, художнього таланту. Людина, наділена цим даром, створює новий світ думки і форми. Її новаційна творчість має універсально-цілісний характер, вирізняється глибиною, самотутністю і непроминальною естетичною цінністю.

Гема – зображення, вирізане на твердому (звично напівкоштовному або дорогоцінному) камені; часто служили особистими печатками.

Гімн (з гр. *hymnos*)– урочиста пісня, символ чогось (держави, установи, роду діяльності тощо).

Гліптика – мистецтво різьблення по каменю.

Головний герой - людина, яка є носієм основної ідеї літературного твору (наприклад : Гамлет, Отелло, Тартюф, та ін.), але ідеї головного героя

виявляються через вчинки і дії тощо.

Горельєф – високий рельєф, в якому зображення виступає над площиною фону більш ніж на половину свого об'єму.

Горельєф - відносно високий рельєф – скульптурне зображення, що більш ніж на половину свого об'єму знаходяться над площиною.

Готичний стиль – художній стиль в Західній і Центральній Європі в XII – XV вв.

Готичний стиль - (від іт. *gotico*, букв. – готський варварський) Зародився у Франції. Він став завершальним етапом у розвитку середньовічного мистецтва країн Західної, Центральної і частково Східної Європи (період між серединою XII і XV –XVI століттями). Готичний стиль поширений у багатьох країнах Західної Європи.

Готичний стиль (з лат. *Gothi* – готи) – художній стиль (XII – XIV ст.), пов'язаний з життям міста як центру середньовічної культури. Готична архітектура відрізняється підкресленою спрямованістю в небо, стрілчастими арками, каркасними конструкціями, гігантськими вітражами. У готичній архітектурі зникають настінні мозаїки та фрески, натомість споруди прикрашаються химерно вигнутими скульптурними зображенням та складним орнаментом.

Гончарство - давня галузь декоративного мистецтва, що виготовляє вироби з випаленої глини (простий посуд – горщики, корчаги, миски, прясла, тигельки, та більш художній – амфори, полив'яні глечики тощо), що використовуються людьми в побуті. Різновидом гончарства є також майоліка і кераміка.

Графіка – вид образотворчого мистецтва, головним виражальним засобом якого є рисунок, в основі якого лежать точка, лінія, штрих і пляма. Включає в себе всі різновиди рисунка і гравюри.

Графіка(грецьк. *graphike*, від *grapho*–пишу) - вид образотворчого мистецтва, основним зображувальним засобом якого є малюнок, виконаний на папері, тканині та ін. олівцем, пером, пензлем, вуглиною або відтиснутий на папері зі спеціально підготовленої форми.

Це зображення, виконане від руки за допомогою графічних засобів – точки, лінії, штриха, плями.

Гравюра - різновид графіки або окремий твір, виконаний шляхом друкування з гравійованої дошки.

Грифон – фантастична тварина, що зображається у вигляді лева з головою орла.

Гуаш (*фр. gouache, від італ. guazzo*–водяна фарба) фарба для живопису, що розтерта на воді з клеєм і домішкою білила. На відміну від акварелі, гуашеві фарби на прозорі. Їх виготовляють на рослинних клеях (вишневий, пригарабик, трагатан), із домішкою білил, унаслідок чого фарби, висихаючи, стають матовими, їх тон світлішає.

Давньогрецький театр - професійний театр виник у Давній Греції (V століття до н. е.).

Провідними жанрами давньогрецького театру були трагедія (з грецької «пісня цапів»), сюжетами для якої слугували міфи про богів і героїв, і комедія («пісня

веселих селян»). Театральні вистави відбувалися під час великих державних свят протягом трьох днів із ранку до вечора і мали характер змагань. Театри будувалися на схилах пагорбів для надання умов щодо створення бажаної акустики. Жіночі ролі виконували чоловіки.

Герої вистав виступали в пишному вбранні, взутті на високих підборах (контурнах), обличчя було закрито маскою, що відповідала характеру персонажа.

Даосизм – напрям старокитайської філософії (4–3 вв. до н.е.), в основі якого лежить уявлення про те, що будь-який предмет матеріального миру має свій шлях – Дао – від виникнення до зникнення.

Джаз - (від англ. *jazz*)

Вид професійного музичного мистецтва, що виник на зламі XIX-XX століть у Південних штатах США внаслідок взаємодії африканської та європейської музичної культури. Витоки джазу походять із імпровізаційних форм негритянської народної музики (спірічуелс, блюз, регтайм), а також танцювально-побутової музики білих переселенців. У джазі основну роль відіграють ритм, мелодійні акценти, імпровізація.

Для цієї музики є характерними підвищена емоційність витончена ритмічність (синкопування, поліритмія), специфічний склад виконавців та інструментарію, виконання різноманітних тембрових барв, звуконаслідування тощо.

Дзерурі - ляльковий японський театр. П'єси Дзерурі ставляться на сцені театру Кабукі. Маріонетки –театральні ляльки, що рухаються за допомогою ниток, якими керує актор-лялькар.

Діаспора (від грецьк. – розсіювання) – розселення частини етносу поза межами своєї країни чи етнічної території.

Декорації - (від пізнелат. *decoratio* –прикраса) Оформлення сцени, павільйону, знімального майданчика, що створює зоровий образ спектаклю (фільму)

Декор – система прикрас архітектурної споруди або предмету.

Декоративно-ужиткове мистецтво – вид візуального мистецтва, що спрямоване на створення і оздоблення художніх виробів, що мають практичне і естетичне призначення у суспільному і приватному побуті.

Декоративно-прикладне мистецтво – вид мистецтва, створення художніх виробів, що мають практичне призначення.

Декоративне мистецтво (від лат. *decoro*– прикрашаю) – створення ужиткових та побутових предметів, що містять художньо-естетичні атрибути і мають призначення не тільки задовольняти практичні потреби людей, але й слугувати для прикрашення житла тощо.

Декорація – художнє або архітектурне зображення місця дії у сценічних виставах.

Діалог - є основною формою драматичної мови.

Дія – одиниця діяльності, що не розкладається на простіші, внаслідок якої досягається конкретна усвідомлена мета.

Діяльність – (ділова людина) – динамічна система взаємодій людини із навколишнім світом, в якій вона досягає свідомо поставлених цілей, що з'являються внаслідок виникнення у неї певних потреб.

Дизайн (з англ. Design – замисел, проект, рисунок, креслення) – термін для означення різного виду проектної діяльності, що має на меті формування естетичних і функціональних якостей предметного середовища; художнє конструювання предметів побуту, формування гармонійного предметного середовища, створеного засобами промислового виробництва для забезпечення найкращих умов праці, побуту та відпочинку людей.

Дизайн – художнє конструювання предметів.

Дизайн - (від англ. *design* – задум, проект, рисунок)

Термін, що означає різноманітні види проектної діяльності, які мають на меті формування естетичних і функціональних якостей предметного середовища (речі). У вузькому сенсі дизайн – це творча діяльність, художнє конструювання.

Домінанта – головна ідея, основна ознака або найважливіша складова частина чого-небудь.

Домінуючий колір – переважаючий колір в колористичеській гаммі художнього твору.

Доричний ордер – архітектурний ордер, відмінний відсутністю бази у колони, простою формою капітелі.

Дрезденська картина галерея - (*галерея старих майстрів – Gemaeldegalerie Alte Meister*) Одне з найвидатніших зібрань творів живопису від раннього Ренесансу до бароко, що розташоване в комплексі Цвингер у Дрездені (Німеччина). Ця колекція зібрана між 1560 1763 рр. зусиллями саксонських курфюрів і однозначно польських королів Августа II Сильного, Августа III Фридріха. У галереї представлено близько 700 картин раннього Ренесансу до модернізму і бароко.

Друкована продукція - це сукупність масових періодичних видань – газети, журнали (преса).

Дуалізм (від лат. *dualis*-двоїстий) – філософське вчення, що полягає в самостійності двох речей, наприклад матерії і свідомості.

Духовна культура – система понять, світоглядних ідей та духовних цінностей які притаманні конкретній особі, культурно-історичній спільноті або людству в цілому, що формує та задовольняє їхні інтелектуальні та емоційні потреби.

Жанр у мистецтві – різновид художнього твору, що склався історично. Тип твору мистецтва, що має стійкі ознаки щодо предмета відтворення, змісту, структури, засобів виразності, способів виконання тощо.

Жанр в мистецтві – стійкий різновид художніх творів, що історично склався; у образотворчому мистецтві – пейзаж, натюрморт, портрет, історичний жанр, жанрова картина і ін.

Живопис – вид образотворчого мистецтва, твори якого створюються за допомогою фарб, що наносяться на поверхню полотна, паперу і т.п.

Живопис - вид образотворчого мистецтва, специфічною особливістю якого є відтворення художніх образів за допомогою фарб, що наносяться на певну поверхню (папір, полотно, дерево, камінь, бетон, метал тощо).

Живопис – вид образотворчого мистецтва, головним виражальним засобом якого є колір, що відтворює дійсність за допомогою фарб.

Засоби масової комунікації - мережа засобів, що діють у суспільстві для систематичного розповсюдження інформації (через друковану продукцію, радіо, телебачення, звукозапис, відеозапис та ін.) із метою затвердження духовних цінностей суспільства і створення умов для політичного, економічного або організаційного впливу на оцінювання ситуацій, думок і поведінки людей.

«Звіриний стиль» (у образотворчому мистецтві) – стилізоване зображення тваринного і рослинного світу у витворах мистецтва.

Зернь – художньо-технічний прийом обробки металу, дрібні золоті або срібні кульки (діаметром від 4 мм), які напуюються на малюнок.

Зіккурат – багатоярусна ступінчаста споруда в Стародавньому Вавілоні з сирцевого цеглини, часто облицьовувалося цеглиною обпаленою і глазурованою. Наприклад, зіккурат Етеменанки у Вавілоні («Вавілонська башта»).

«Золотий перетин» – геометричне, математичне співвідношення пропорцій, при якому ціле так відноситься до своєї більшої частини, як велика частина відноситься до меншої.

Ідеал – зразок, щось досконале, вища мета устремління.

Ідеал естетичний – найзагальніше уявлення про прекрасне в природі, суспільстві, людині і мистецтві, сприймане як мета.

Ієрогліфи – знаки стародавньої образотворчо-образної єгипетської писемності (IV тис. до н.е. – IV в. до н.е.).

Імпресіонізм - (від фр. *impression*–враження) Стиль у мистецтві останньої третини XIX –початку XX століття. Художній стиль, заснований на принципі безпосередньої фіксації вражень, спостережень, співпереживань. Представники цього стилю втілювали в мистецтві реальний світ у його змінені й русі, передавали власні миттєві враження

Зародився імпресіонізм у 1860 –х роках у французькому живописі.

Імпресіонізм (з фр. *impression* – враження) – напрям у мистецтві XIX – початку XX століття, що ґрунтується на принципі безпосередньої фіксації вражень, спостережень, співпереживань. Імпресіоністи намагаються у своїх творах відтворити шляхетні, витончені особисті враження та спостереження мінливих миттєвих відчуттів і переживань, природу, схопити мінливі ефекти світла і поділитися власними почуттями зі спостерігачем твору, вплинути на нього.

Імпровізація – створення твору у довільній формі, неспланована заздалегідь творча дія.

Інтермедія – вистава в антрактах між діями основної п'єси.

Ікона – зображення Ісуса Христа, богоматері або святих, шанобливе християнами (католиками і православними).

Іконопис – вид середньовічного християнського (головним чином православної) релігійного живопису, писання ікон.

Іконографія – встановлене традицією як зразок зображення певного сюжету або персонажів в іконописі.

Іконостас – перегородка, що закриває вівтар в православному храмі.

Інверсія – зворотне розташування елементів орнаменту в декорі; зміна звичного порядку слів в пропозиції з метою посилення виразності мови.

Індивідуальний стиль – сукупність художніх особливостей, індивідуальної манери, властивих творчості митців, деколи окремому періоду їх творчості.

Інкустація – вид мозаїки, складеної з пластин певної форми і розміру.

Інтер'єр – «внутрішній вигляд», архітектурний і художньо оформлений простір житлової або суспільної будівлі.

Іонічний ордер – архітектурний ордер, відмінний наявністю бази колони і складною капітеллю.

Експресіонізм – реалістичне мистецтво ХХ ст. часто використовувало досягнення і прийоми інших, нереалістичних художніх напрямів.

Експресіонізм - (від фр. *expression* – вираження)

Напрямок виник у європейській літературі та мистецтві в першому десятилітті ХХ століття, що проголосив єдиною реальністю суб'єктивний духовний світ людини.

Експресіонізм – це інтернаціональний рух, який сформувався у складний перехідний період між першою та другою світовими війнами і додав у творчість його провідних представників песимістичне начало: почуття неспокою, страху, розгубленості, трагічного передчуття. Представників цього стилю, його апологетів цікавила не ідея зовнішнього вираження, а внутрішній світ людини, бажання зрозуміти і можливість передати його.

Електизм – сполучення різнорідного.

Ермітаж - (від фр. *ermitage* – місце усамітнення).

Один із найвідоміших у світі художніх і культурно-історичних музеїв (Санкт – Петербург, Росія), що виник у 1764 році як приватне зібрання Катерини II, у 1852 році його було відкрито для публіки. Ермітаж налічує близько 3 мільйони експонатів.

Еклектизм (у мистецтві) – формальне, механічне з'єднання різних стилів.

Експонування (у мистецтві) – показ якого-небудь предмету, витвору мистецтва в музеї або на виставці.

Інсталяція – просторова композиція, створена з різних речей.

Енкаустика – живопис восковими фарбами.

Епос – один з основних родів літератури, оповідна література про події, передбачувані у минулому.

Ескіз – попередній нарис.

Естетика – філософська наука про прекрасне в його конкретних формах, вивчає «закон краси», естетичне сприйняття і пізнання світу як вищої форми творчості. Термін ввів німецький філософ О. Баумгартен у XVIII ст. для означення науки про чуттєве пізнання. Нині наявний розвиток так званої «нової естетики», нейроестетики та ін.

Камея – різьблений камінь з опуклим зображенням.

Канон (у мистецтві) – сукупність твердо встановлених правил, що визначають композиція, колорит, системи пропорцій і т.д. витвори мистецтва.

Канок-художні твори, що є нормативним зразком.

Кантата - (від іт. *cantata*, від лат. *canto* – співаю)

Великий вокально-інструментальний твір урочистого або лірико-епічного характеру для хору, солістів і оркестру, що складається з декількох закінчених номерів.

Кант –вокальний жанр, що виконується без супроводу на три (чотири) голоси.

Капітель – верхня частина колони, на яку спирається кам'яна балка – архітрав.

Картинна галерея, або пінакотека – приміщення з декількома залами, де зберігають і демонструють картини художників.

Каріатида – скульптурне зображення жіночої фігури, що стоїть, яке служить опорою балки в будівлі (антична архітектура, європейська архітектура 17-19 вв.).

Катарсис – душевна розрядка, очищення, випробовувані глядачем в процесі співпереживання, спілкування з витвором мистецтва.

Кераміка – гончарне мистецтво, загальна назва всіх видів виробів з обпаленої глини.

Кераміка (грецьк. *keramike* – гончарне мистецтво, від *keramos*–глина) –вироби, що виготовляються шляхом високотемпературного випалення.

Кітч (кіч) – явище масової культури, її найнижчий пласт, синонім стереотипного псевдомистецтва, позбавленого художньо-естетичної цінності і перевантаженого примітивними, розрахованими на зовнішній ефект, деталями. Етимологія слова містить кілька версій: 1) від нім. музичного жаргону поч. ХХ ст. –«халтура»; 2) від нім. – здешевлювати; 3) від англ. – для кухні, тобто предмети дешевого смаку, негідні кращого застосування.

Килим - це унікальні твори, в яких виявлені висока культура технічного виконання, орнаментальне, композиційне, колористичне багатство. Килими ткали з овечої вовни.

Різновидом килимів є *гнобелен* –стінний килим з витканою картиною, зображення, тканина картина.

Килимкарство - давня галузь ручного ткацтва; виготовлення килимів, а також килимових виробів (гобеленів, доріжок, килимових покриттів) ручним або машинним способом. Килимкарство відоме з давніх часів і має свою історію. Воно було поширене і в країнах Сходу, і в Давньому Римі, і в Київській Русі.

Килимкарство поширене в усіх місцевостях України як галузь ткацтва, що займається виготовлення килимів. Килими здавна використовуються для утеплення та прикрашання житла, ними завішували стіни, накривали столи, скрині, ліжка, підлогу, а також вони виконували обрядові та естетичні функції, були частиною приданого жінки

Килими Західної України - традиційно мали візерунок із геометричним орнаментом, для якого є характерним використання ромбів, геометричних і гачкоподібних елементів, насичені кольори (жовтогарячі тони у поєднанні з білою, чорною та зеленою фарбами).

Килими Полтавщини, Чернігівщини, Київщини - мали візерунок із використанням рослинного орнаменту.

Кіномистецтво - це мистецтво відтворення на екрані за допомогою кінематографа зображень, що викликають враження живої дійсності.

Цей вид художньої творчості, що увійшов до системи синтетичних видів

мистецтва у ХХ столітті.

До поняття «кінематограф» (від грецьк. *kinematos* –рух і *grapho*–пишу) належать:

- кіномистецтво, твори якого створюються за допомогою зображень, що рухаються;
- кіноіндустрія –галузь економіки, що виготовляє кінофільми, спецефекти для кінофільмів, мультиплікацію і демонструє ці твори глядачам.

Історія виникнення кіно

Створення кінематографа як системи зображення об'єктів, що рухаються, розпочалося із виникнення фотографії.

Професії кіно

Сценарист, режисер, актор, оператор, художник, композитор, монтажер, освітлювач, піротехнік, каскадер, звукорежисер, художник-постановщик, художник з костюмів та ін.

Художнє, чи ігрове кіно

Засобами виконавської майстерності втілює твори, кінодраматургії. Зображує дійсність в образах, що створені зусилля сценариста, режисера, оператора, актора. Акторська гра є обов'язковою.

Документальне кіно (хронікальне, монтажне тощо)

Знімання дійсних подій, справжніх життєвих фактів і явищ. У цьому виді кіномистецтва вигадка і гра неможливі. Роль актора зводиться до читання коментаря

Науково-популярне кіно

Один із видів наукового кіно, що в доступній формі розповідає про основи науки, популяризує досягнення в різних галузях науки і техніки, у культурній сфері.

Мультиплікаційне (анімаційне) кіно

Вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом знімання послідовних фаз руху мальованих (графічна мультиплікація) або об'ємних (об'ємна мультиплікація) об'єктів.

Жанри кінематографа

Комедія

Фільми побудовані на комічному сюжеті й мають на меті розвеселити глядача, поліпшити настрій. Один з основних і найстаріших жанрів кіно

Мелодрама

Розкриває духовний і чуттєвий світ героїв, передбачає наявність гострої інтриги, різке протиставлення добра і зла, яскраву емоційність тощо

Бойовик

Відзначається драматичною дією, що динамічно розвивається. Насичений насильством (бійки, перестрілки, гонитва тощо). Рясніє трюками, спецефектами тощо. Обов'язковим є «хепі-енд», адже зло має бути покаране

Фентезі

Жанр фантастики, але він є вільнішим, «казковішим». Зображуються вигадані події, міфологічні істоти (ельфи, гноми, боги, демони) тощо. Більшість фільмів є екранізаціями книг або зняті за їх мотивами

Епопея

Жанр побудований на складний, тривалій історії будь-чого, містить низку значних подій у житті багатьох героїв

Блокбастер

На створення і рекламу такого фільму витрачаються значні кошти (наприклад, на постановку «Титаніка» витрачено 200 млн доларів)

Режисер (від лат. *rego* –керую) –постановник фільмів (спектаклів, естрадних і циркових програм).

Класицизм - (від лат.*classicus* –зразковий) Стиль у мистецтві XVII –початку XIX століття, склався у Франції у XVII столітті

Стиль, що звернувся до античної спадщини як до норми та ідеального зразка, засновується на ідеях філософського раціоналізму, на уявленні про розумну закономірність світу, про розумну закономірність світу, про прекрасну природу, підвищені героїчні й моральні ідеали, про сувору організованість логічних, ясних і гармонійних зразків

Класицизм (з англ. *classicism*, з лат. *classicus*–зразковий) – напрям у європейському мистецтві XVI– початку XIX ст., найвизначнішою рисою якого є звернення до античного мистецтва та художніх традицій епохи Відродження. Йому притаманне намагання знайти емоційну рівновагу засобами використання перевірених часом класичних форм, де виразно проглядає прагнення до простоти, ясності та логічності художнього образу.

Класичне мистецтво – мистецтво, що користується загальним визнанням, надовго зберігає значення норми і зразка.

Клинопис – писемність, знаки якої складаються з груп клиноподібних рисок (знаки, видавлені на сирій глині), виникла близько III тис. до н.е. в Шумері.

Комедія – жанр драматичного твору, характери, положення і діалоги в якому викликають сміх.

Композиція – побудова (структура) витвору мистецтва, співвідношення його окремих частин, що становлять єдине ціле.

Композиція - закони побудови, розташування окремих фігур, плям світла й тіні на полотні. Композиція повинна створювати цілісність зображення, вона часто несе змістовне навантаження. Таким чином, через композицію художник відображає тему та ідею свого твору.

Комп'ютерна графіка – це сфера мистецької діяльності, в якій комп'ютер використовується для створення, обробки та синтезу зображень, отриманих з реального світу (зображення, яке створюється у комп'ютерній графіці – перетворюється, оцифровується, обробляється і відображається з використанням обчислювальної техніки за допомогою апаратних і програмних засобів).

Конструктивізм –мистецький напрям XX ст, який ґрунтується на ідеї зближення мистецтва з досягненнями науки та техніки і на доцільності.

Контррельєф - заглиблений рельєф – скульптурне зображення, що заглиблюється у площину.

Конфуціанство – етико-політичне навчання в Китаї, основи якого були закладені в 6 в. до н.е. Конфуцієм.

Копія – художній твір, що є повторенням іншого, створеного раніше, іменованого оригіналом.

Кора – в старогрецькому мистецтві статуя прямостоящей дівчини в довгому одязі.

Корифей (з грецьк. – глава, вождь, провідник) – у давньогрецькому театрі – провідник хору, обов'язком якого було керувати хором під час вистави або виступати від імені хору. Йому належить репліки в діалозі з акторами. В Новий час – провідний артист кордебалету. У переносному значенні – особа, яка користується найбільшим авторитетом.

Квартет - (від лат. *quartus* – четвертий) музичний твір для чотирьох виконавців (співаків або музикантів) із самостійними партіями для кожного

Концерт - (від нім. *konzert*, від іт. *concerto*, букв. - згода, від лат. *concerto* – змагаюся) Жанр симфонічної програмової музики; одночастинний оркестровий твір, що згідно з романтичною ідеєю синтезу мистецтв допускає різноманітні джерела програми (література, живопис, філософія або історія). Створив жанр Ф. Ліст.

Конструктивізм – напрям в образотворчому мистецтві та архітектурі і дизайні (XX століття)

Цей напрям виник на основі кубізму та футуризму. Конструктивізм своєю метою ставив застосування науково-технічного прогресу. Обидві традиції увійшли до кінетизму, пародійно віддзеркалившись у деконструктивізмі

Конфлікт - (від лат. *conflictus* – зіткнення) Це зіткнення протилежних сторін, кожна з яких зацікавлена у задоволенні власних інтересів.

Яскраво обкреслені характери в спектаклі рухають сценічну дію, на шляху якої зустрічаються перешкоди, що породжують конфлікти.

Конфлікт може бути не тільки зовнішнім, але і внутрішнім.

Розрізняють основний конфлікт і побічні, що дозволяють краще розібратися в життєво важливих, істотних сторонах буття

Костюми - одяг акторів під час проведення театрального спектаклю.

Композиція - сукупність складових частин, найважливіших елементів.

Колір - є головним компонентом і способом зображення живопису. Сполучення кольорів у картин створює її колорит.

Краснофігурна кераміка – вид античної кераміки, з чернолаковим фоном і фігурами, орнаментом, зберігаючими колір обпаленої глини.

Крестово-купольна система (у архітектурі) – конструктивна система архітектурних споруд давньоримської, візантійської, староруської архітектури.

Критика – оцінка, розбір, обговорення якого-небудь твору, теорії, явища художньої культури.

Критика художня (з гр. – мистецтво оцінювати) – вид літературної творчості, який полягає у визначенні й оцінці художніх явищ.

Кубізм - (від фр. *cubisme*, від *cube* – куб) Напрямок у мистецтві першої чверті XX століття. Це модерністський напрям в образотворчому мистецтві, де предметний світ зображувався у вигляді комбінацій правильних геометричних об'ємів (куба, кулі, циліндра, конуса). Для кубізму характерна жорстока аскетичність кольорової гами.

Кубізм – немов руйнував предмети на площині, зводячи їх форму до простих геометричних фігур чи розкладаючи їх на площини. Художники – кубісти прагнули проникнути за оболонку речей, зрозуміти їх потаємну сутність.

Кувички (кугикли) – багатоголосний духовий музичний інструмент типу флейта Пана.

Куліси (театральні) - елементи декорації із тканини (що вільно висять або натягнуті на рами), які розташовані з боків сцени. Разом із падугами вони становлять «одяг сцени»

Культура - слово «культура» (*cultura*) латинського походження, що буквально означало обробку, догляд, поліпшення. Воно походить від слова «*colere*» - населяти, культивувати, обробляти, доглядати, шанувати та ін.

Різновиди культури

Світ культури становить сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених відповідно матеріальним і духовним виробництвом

Матеріальна культура

Під матеріальною культурою розуміють не стільки створення предметного світу людей, скільки діяльність із формування «умов людського існування».

Сутність матеріальної культури полягає у втіленні різноманітних людських потреб, що дозволяють людям адаптування до біологічних і соціальних умов життя.

До матеріальної культури належать:

Засоби виробництва, зокрема знаряддя і продукти праці, що самі є продуктом попередньої діяльності, техніка – від примітивної до найскладнішої, усілякі споруди, оброблені лани, насажені і культивовані ліси, штучні водоймища, заводи та фабрики, шляхи сполучення, засоби зв'язку і передачі інформації, предмети повсякденного вжити тощо

Духовна культура

Духовна культура об'єднує явища, пов'язані зі свідомістю, з інтелектуальною, а також емоційно-психологічною діяльністю людини, -мову, звичаї, вірування, мистецтво тощо.

Види культур

Народна, професійна, світська, масова.

Народна культура

Це давня субкультура, що виникає у період становлення тієї чи іншої етнічної спільності.

Найдавнішою є народна субкультура східних слов'ян. Із курсу народознавства ми дізнаємося про давні народні традиції, родинно-побутову обрядовість, морально-етичні норми суспільного життя, особливості народно-прикладного мистецтва, яскраві приклади фольклору.

Народна культура успадковується у процесі спілкування людей різних поколінь способом безпосередньої комунікації, наслідуванням норм, що встановлені суспільством.

Професійна культура

Це культура, що виникла з появою класового суспільства, у якому вперше відбувся поділ мистецтва на народне і професійне. Спеціально підготовлені

музиканти, скульптори, архітектори, художники виконували замовлення панівного класу. Мистецтво було поставлене на службу державі та релігії.

Світська культура

Це вид культури, що відокремився від духовної культури і пропагував ідеї християнства.

Світська культура докорінно відрізняється від пізньоантичних культур, в яких відкидається все те, що в Римі вважалося цінним (багатством, слава, земні насолоди).

Масова культура

Це культура, що знаходить попит серед основної маси населення і не залежить від нації чи держави. Масова культура посіла місце між елітарною (професійною) культурою і народною.

Своїм народженням масова культура завдячує сучасній цивілізації. Із розвитком засобів масової комунікації та інформаційних технологій рівень освідченості й культури в багатьох країнах зрівнявся.

Купол – просторова конструкція у вигляді переверненої чаші, служить для перекриття обширного приміщення.

Курос (у мистецтві старогрецької архаїки) – статуя юноши-атлета (звичайно голого).

Ландшафт – загальний вид місцевості, пейзаж.

Літопис – вид оповідної літератури Стародавньої Русі, погодні записи подій.

Лірика – рід літератури, предметом відображення якого є зміст внутрішнього життя, власне «Я» поета.

Література – вид мистецтва, що ґрунтується на словесній творчості, специфічний спосіб художнього пізнання світу. Види літератури – епос, лірика.

Літературний текст - основа сценарію театрального спектаклю, створена драматургом (в опері має назву «лібретто»).

Літературний твір - основа театрального спектаклю – п'єса чи інсценівка, де слово підкоряється законам театральної дії. Драматургія є чи не найскладнішою формою літератури, що має свої специфічні особливості

Сценічний текст драматичного твору складається лише з прямої мови дійових осіб (реплік і монологів), у ньому відсутній авторський коментар.

Літургія (від грецьк. – громадська повинність служіння) –християнське церковне богослужіння.

Лейтмотив (з нім. leitmotiv–провідний мотив) – термін запозичений з музики. У ХІХ ст. його ввів Р. Вагнер. Вживається у різних значеннях – як конкретний образ, що проходить через усю творчість митця, або окремий твір (мотив), що постійно повторюється; як багаторазово згадувана деталь, слово, які є ключевими для розвитку замислу творчості.

Лоджія (від франц. loge-клітка)-приміщення в будинку, заглиблене на фасаді та відкрите з одного боку.

Лозоплетіння - вид декоративно-прикладного мистецтва, що означає процес виготовлення творів із природних рослинних матеріалів (виготовлення кошиків, валіз, посуду, головних уборів – брилів та ін., ажурне прикрашання металевого й керамічного посуду, виготовлення декоративних ажурних

перегородок, іграшок-тарахкальців, ляльок тощо)

драма.

Лубок – народна картинка з підписом, який виготовлявся в техніці гравюри і призначався для масового розповсюдження.

Лувр (*Louvre*) - пам'ятка архітектури і музей у Парижі, одна із домінант історичного центру міста. У першооснові – це королівський палац, збудований у XVI-XIX століттях. З 1791 року Лувр стає художнім музеєм, що має значні зібрання східної давнини, давньоєгипетського античного та західноєвропейського мистецтва.

Майоліка – облицювальні керамічні вироби з багатоколірним розписом, покриті глазур'ю.

Майоліка - художня кераміка з кольорової глини, що покривається непрозорою глазур'ю та малюнками (до неї належить облицювальна кераміка, покрита емаллями).

Макраме - вид декоративного мистецтва, один із різновидів рукоділля, у якому використовується техніка вузликового плетіння. Матеріали для плетіння можуть бути різноманітними: нитки, шнур, тасьма, лляна мотузка, джгут тощо. Макраме своїм корінням сягає сивої давнини. Як свідчать архелогічні знахідки, вузликове плетіння використовувалося ще в Давньому Єгипті, Китаї, Перу, Греції.

Марина – зображення морського пейзажу.

Масштаб – відносна величина чого-небудь.

Меандр – геометричний орнамент у вигляді ламаної або кривої лінії із завитками; широко застосовувався в мистецтві Стародавньої Греції.

Мендр (від давньої назви річки в Малій Азії) – тип геометричного орнатенту у вигляді безперервної ламаної під кутом лінії.

Мелодія - це одноголосна форма викладення музичної думки. Специфічною стороною мелодії є її інтонаційний зміст, основу якого складає мелодичний інтервал. Мелодія може самостійно й вичерпно втілювати найрізноманітніші музичні образи. На її основі з часом розвинулася багатоголосна музика, у якій мелодія стала головним носієм музичного змісту. Коли мелодія стає основою музичного розвитку, складнішою, багатоголосною музикою, що втілює в собі її найсуттєвіші риси, вона перетворюється на темі.

Послідовність мелодичних інтервалів у певних ладотональних і ритмічних умовах утворює мелодичну лінію.

Мелодія вокальна - це мелодія, що створена для голосу.

Основні риси вокальної мелодії сформовані під впливом природних можливостей голосу. Вона має невеликий діапазон. Її мелодична лінія складається з коротких мелодичних хвиль.

Стрибки у вокальній музиці рідко перевершують октаву. Висхідний напрямок пов'язаний із посилення емоційного напруження, а низхідний – з його послабленням

Мелодія інструментальна - це мелодія, що створена для виконання на інструменті. Основні риси інструментальної мелодії формувалися під впливом значних технічних можливостей музичних інструментів. Її мелодійна лінія має

широкий діапазон, тривалий розвиток, складну техніку стрибків і пасажів

Метафора (з грецьк. – перенесення) – спосіб естетичного світосприймання і засіб образного вираження в мистецтві, в основі яких перенесення значень одного предмета на інший при усвідомленні їхніх відмінностей.

Метафізичність у мистецтві – надання переваги самозаглибленості та філософічності у мистецькому відображенні буття.

Матеріальна культура – сукупність усіх матеріальних цінностей, надбаних певною культурою (людства, окремого народу чи регіону), яка створює і задає рівень життя суспільства, формує матеріальні запити людей і пропонує технічні засоби їх задоволення.

Менестрелі – в середньовічній Англії і Франції мандруючі або придворні співаки, музиканти і поети; у 14-18 ст. – музиканти-професіонали в Англії і Франції.

Меса - (від італ. messa, від лат. mitto–відпускаю, посилаю)

Центральний твір добового богослужіння циклу католицької церкви, аналогічний літургії православної церкви.

Меса призначена для виконання хором, солістами з інструментальним супроводом (без нього).

Метаморфоза – видозміна, перетворення однієї форми в іншу.

Метод художньої творчості – історично певний спосіб створення художніх творів, спрямованість творчих устремлінь, художнього мислення, уяви.

Меценат – багатий покровитель мистецтв і наук (по маєток знатного римлянина Мецената, що жив в I в. до н.е. і що прославився заступництвом Горацію і іншим поетам).

Мечеть – мусульманська культова споруда.

Міміка - виразні рухи м'язів обличчя, форма виявлення почуттів, внутрішнього стану людини; важливий елемент акторського мистецтва.

Мінарет – башнеподібна споруда при мечеті, що служить для скликання мусульман на молитву.

Мініатюра (у образотворчому мистецтві) – живописний твір малого формату і тонкої роботи; малюнок, що прикрашає рукопис або полегшує її читання акцентуванням окремих місць.

Міф – втілене в образній формі уявлення людини про себе, про світ, його походження і пристрій.

Міфологія – 1) система міфів; 2) наука, що займається вивченням міфів різних народів.

Мильна опера (з англ. soap–мило, opera) сентиментальний твір (часто телесеріал) про проблеми кохання, сімейні стосунки, виховання дітей. Зародилось як радіо- і телепередачі перед Другою світовою війною в США і спершу була розрахована на домогосподарок, які слухали і дивились їх одночасно з пранням, прибиранням їжі тощо (звідси назва). Згідно з іншою версією, перші такі передачі фінансувала компанія з виробництва мила.

Мистецтво – форма суспільної свідомості, особливий рід духовно-практичного освоєння світу, до якого належать такі різновиди творчої діяльності, як література, музика, живопис, графіка, скульптура, архітектура, театр та ін. –

специфічні художньо-образні форми відображення дійсності, які містять духовний зміст і в соціальному функціонуванні впроваджують, вносять його в культуру. У широкому значенні – це будь-яка форма практичної діяльності, що здійснюється вправно, досконало в технологічному, а часто й в естетичному сенсі. Ця багатозначність терміна – вираження історичної еволюції естетичної свідомості людства. Первісно форми художньої творчості, ремесла та всякого вміння визначалися грецьким словом «*techne*», лат. «*ars*». З часом стала усвідомлюватися суттєва відмінність художньої творчості від інших сфер практичної діяльності, розуміння того, що мистецтво задовольняє універсальну потребу людини – сприйманні навколишньої дійсності в розвинутих формах людської чуттєвості (тоб. фактів, людей, подій світу через розвинену творчу уяву).

Мистецтво –основа художньої культури

Мистецтво –це художня творчість загалом: література, архітектура, скульптура, живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво, музика, танець, театр, кіно та інші різновиди людської діяльності, що об'єднуються в якості художньо-образних форм опанування світу, яке в історії трактувалося як мімезис (чуттєве вираження надчуттєвого) –це основа художньої культури

Мистецтво - це естетичне опанування світу в процесі художньої творчості як особливого виду людської діяльності, що відображує дійсність у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів.

Термін «*мистецтво*» застосовується до певних галузей художньої діяльності, таких як художня творчість (загалом), література, архітектура, скульптура, декоративно-ужиткове мистецтво, музика, танець, кіно та ін.

Мистецтво - це види діяльності людини, що об'єднані як художньо-образні форми відображення дійсності; високий ступінь виявлення майстерності в будь-якій сфері діяльності.

Мистецтво - це особлива форма суспільної свідомості і творчої діяльності людини; відображення дійсності за допомогою художніх образів. Митцем називають людину, яка працює в одному з видів мистецтва.

Мистецтво –це художня творчість загалом: література, архітектура, скульптура, живопис, графіка, декоративно-прикладне мистецтво, музика, танець, театр, кіно та інші різновиди людської діяльності, що об'єднуються в якості художньо-образних форм опанування світу, яке в історії трактувалося як мімезис (чуттєве вираження надчуттєвого) –це основа художньої культури.

Мистецька школа – це стійкий механізм реалізації зображальної грамоти за допомогою формальних і неформальних правил, принципів, норм та організації, покликаний збагатити людину знаннями видів мистецтв та галузей художньої діяльності, озброїти її вміннями та навичками, необхідними для духовного, професійного та творчого саморозвитку у створенні, розповсюдженні та вивченні художніх цінностей. У широкому вжитку поняття «мистецька школа» найчастіше виступає як певний навчальний заклад або напрям у мистецтві, створений на основі організаційно-творчих принципів, поглядів, традицій.

Міжпредметні естетичні компетентності – здатність орієнтуватися в різних

сферах життєдіяльності, що формується під час опанування різних видів мистецтва. Предметними мистецькими компетентностями, у тому числі музичними, хореографічними, тетральними, екранними, є здатність до пізнавальної діяльності і практичної діяльності у певному виді мистецтва.

Мова мистецтва – сукупність історичних матеріальних засобів, що склалися, особливих в кожному виді мистецтва, і прийомів створення художнього образу, тобто сукупність образотворчо-виразних засобів.

Модернізм – загальна назва течій у мистецтві ХХ ст., яким властиві заперечення реалізму, пошук нових естетичних принципів.

Модернізм - (від фр. *modern* – сучасний, новітній)

Це художньо-естетична система, що склалася на початку ХХ століття і об'єднала художників, які знаходилися на позиціях нереалістичної методології. Загальна назва літературних напрямів та шкіл ХХ століття, експериментаторство, тяжіння до умовних засобів, антиреалістична спрямованість.

Модернізм – це складний стиль, який сформував свої риси відображення дійсності.

Модернізм (з італ. *modernism* – «сучасна течія»; з лат. *modernus* – «сучасний») – сукупність течій та напрямів у мистецтві з кінця ХІХ ст., для яких характерним є намагання утвердити нові нетрадиційні начала у мистецтві з неперервним оновленням художніх форм та умовністю стилю.

Модерн (від фр. *modern* – сучасний) – стиль у європейську мистецтві кінця ХІХ – початку ХХ ст., для якого характерні лаконізм форм, підкреслені структурних елементів, створення незвичайних декоративних ефектів.

Моделювання (у скульптурі) – створення об'ємної форми; способи моделювання – шляхом нарощування об'єму (ліплення), відсікання від більшого меншого (творення) і ін.

Мозаїка – вид монументального живопису, зображення, викладене з окремих шматочків кольорового каменя, кераміки або скла.

Монограма- сплетення початкових літер імені та прізвища.

Монумент – архітектурна або скульптурна споруда в пам'ять видатної події або особи; пам'ятник.

Музей – науково-дослідна установа, яка займається збиранням, зберіганням, вивченням і популяризацією пам'ятників природної історії, матеріальної і духовної культури.

Музей - науково-дослідні та науково-просвітницькі заклади, що здійснюють комплектування, зберігання, вивчення і популяризацію пам'яток історії, матеріальної та духовної культури. Розрізняють музеї різних типів: науково-просвітницькі, дослідницькі, навчальні тощо. Виникли музеї у ХV-ХVІ століттях.

Музейна педагогіка – нова галузь педагогічної науки, що розглядає музей як освітню систему, інтегрує в собі музеєзнавство, психологію, соціальну педагогіку та педагогіку дозвілля, створена на основі науково-практичної діяльності й меті передачу культурно-освітнього досвіду в умовах музейного середовища.

Музика – вид мистецтва, суть якого полягає у віддзеркаленні життя, втіленні ідей і відчуттів людини в музичних образах.

Музика - (від грецьк. *musike*, букв. - мистецтво муз) –вид мистецтва, у якому засобами втілення художніх образів є певним чином організовані музичні звуки. Основні елементи й виражальні засоби музики: лад, ритм, метр, темп, динаміка, тембр, мелодія, гармонія, поліфонія, інструментовка.

Музика фіксується в нотному запису й реалізується у процесі виконання

Музика вокальна - музика, що створюється для одного, декількох чи багатьох голосів, а інструментальним супроводом (акомпанемент) або без нього (а капела)

Музика інструментальна - музика, що створюється для виконання на музичних інструментальних інструментах: сольна (із супроводом або без нього), ансамблева (що виконується інструментальним ансамблем) та оркестрова (що виконується оркестром: симфонічним, камерним, народним, струнним, духовим тощо)

Музика театральна - музика, що написана для театральних вистав, спектаклів, - опера, балет, драма, мюзикл, оперета тощо.

Музика (Хореографія) - засіб, що сприяє супроводу пластичних рухів у хореографії. Хореографічне мистецтво від самого початку є синтетичним, тому що музика підсилює виразність танцювальної пластики і дає емоційне ритмічне підґрунтя танцю

Музичні жанри - музичний жанр (від фр. *genre* –рід, вид, тип, манера) – багатозначне поняття, що характеризує класифікацію музичної творчості за родами й видами, з огляду на їх походження, умови виконання, сприймання та інші ознаки (зміст, структура, засоби виразності, склад виконавців тощо)

Музичні жанри - це типи музичних творів, характерні ознаки яких сформувалися відповідно до сфери застосування музики. Протягом тривалого часу в народній музиці склалися три первинні жанри: пісня, танок, марш.

Монолог - у драматургії –мовлення дійової особи, що вилучене з розмовного спілкування персонажів і не передбачає безпосереднього відгуку.

Навчальна дисципліна (у вищому навчальному закладі) – педагогічно адаптована систе понять про явища, закономірності, закони, теорії, методи тощо будь-якої галузі діяльності (або сукупності різних галузей діяльності) із визначенням потрібного рівня сформованості у тих, хто навчається певної сукупності умінь і навичок.

Накри, тулумбас –давньоруські ударні музичні інструменти типу подвійних литавр; барабани.

Народна іграшка - різновид декоративного мистецтва, до якого належить виготовлення побутових іграшок. Виготовляються іграшки з керамічної пластики, соломки, дерева, тканини тощо.

Народна культура – найдавніша і основоположна субкультура, що виникає на перших етапах становлення будь – якої етнічної спільноти, пов’язана із самоідентифікацією певного народу та відрізняється яскраво вираженими народними традиціями у стереотипах соціальної поведінки, буденних уявленнях, виборі культурних еталонів і соціальних норм, які трансформуються

у спеціальні форми дозвілля та аматорської художньо-творчої діяльності.

Народний костюм в Україні - найдавніше вбрання було із грубого полотна, відзначалося примітивністю крою і виробництва. Серед елементів одягу були такі: кожух, опанча, сорочка, ногавиці, корзно, свита, клобук, вінець, постолі, чоботи, личниці.

Одяг давньоруської держави: сорочка – довга й коротка, у чоловіків – тунікоподібна, глуха, з прямокутною горловиною, без коміра. Як поясний одяг у чоловіків відомі вузькі штани – гачі (ногавиці), як верхній – свита із сукна, кожух, на голови одягали в'язані, плетені або валяні шапки – клобуки, на ноги – личниці.

Елементи українського жіночого та чоловічого костюмів:

- Жіночі вбрання

Складалося із довгої сорочки з рукавами, як поясний одяг використовувалися незшиті шматки тканини, на голову одягали вінці, обручі, перев'язки, а заміжні жінки – пової з рушників, очіпки.

У жінок і чоловіків необхідним елементом був пояс. Одяг вищих верств населення відрізнявся якістю матеріалу й доповнювався дорогим хутром, золотим шитвом тощо.

Комплекти одягу остаточно сформувалися у XVIII столітті. Деякі елементи вбрання були близькими до польського костюма, мали багато спільного з кавказьким.

- Чоловічий одяг

Не відзначався великою кількістю деталей і складався з таких елементів: кожух, свитка, кептар, взуття і пояс. На Лівобережжі чоловіки носили коротку сорочку, широкі штани, безрукавку, свиту, кирею та кожух, чоботи, пояс; на Поліссі – довгу сорочку навипуск, вузькі штани, свитки; Західних заправлені в чоботи, сорочку навипуск, опанчу. Обов'язковим елементом одягу була шапка: малахай (вушанка), крисата (циліндричної форми), кучма (канонічної форми), шлика (з видовженим верхом та китицею зверху), а для літа – бриль (солом'яний капелюх).

Елементи вишивки в народному костюмі різних областей України

- Лівобережна Україна

Особливістю народного костюма було вишивання рукавів, коміру, подолу, нагрудної частини сорочки

- Київщина

Жіночі сорочки оздоблювалися горизонтальною смугою нижче від плеча, а на всьому рукаві – окремі орнаментальні мотиви або суцільна орнаментальна сітка, а домінуванням червоного кольору та ажурних мережок

- Полтавщина

Особливістю костюма було використання мережаних рукавів у сорочках та оздоблення мереживом білого фартуха. Поверх сорочки вдягалася запаска з орнаментом вовняної тканини. Як святковий одяг була поширена плахта, доповнена фартухом. На сорочку одягався керест – безрукавка, що мала свої особливості в кожній місцевості

- Закарпаття

Особливості цього костюма виділяються в окремий комплекс. Унікальна природа цього краю подарувала майстрам народного одягу розмаїття кольорів і фарб. Сорочки гуцулок вишивалися на комірці, рукавах та по низу. Запаска була з вишневими, брунатними, чорно-зеленими смугами

Західна Україна (Буковина, Західне Поділля, Галичина)

Особливістю цього костюма були такі деталі:

Рукава жіночих сорочок оздоблені суцільною вишивкою або у вигляді навкісних орнаментальних смуг. Густий чорний колір відтіняє червоний, зелений, коричневий, оранжевий, що надає вишивці враження коштовної інкрустації

Натюрморт (фр. *naturemorte*, буквально – мертва природа) – зображення неживих предметів (предметів побуту, праці, творчості, квітів і плодів, убитої дичини, виловленої риби), розміщених у реальному побутовому середовищі й організованих у єдину групу.

Нео... (від грецьк. – новий) – перша частина складних слів зі значенням «новий».

Новий роман («антироман»)- різновид французької модерністської прози 50-60-х рр. ХХ ст., який культивував безпристрасне дослідження особливих, загальнозначущих, але безликих зрізів життя («магми підсвідомості» в Н. Саррот, речовізму» в А. Роб-Гріє), проведених відчуженням і конформізмом.

Неф-витагнута в довжину частина християнського храму, відокремлена колонами чи стовпами.

Ноктюрн - (від фр. *nocturne*, від лат. *nocturnus*–нічний)

У ХVІІІ – на початку ХІХ століття – багаточастинний інструментальний твір (здебільшого для духових інструментів), що виконується на вулиці у вечірній або нічний час.

Нон-фініто (з італ. *nonfinite* – не закінчене) – художній прийом, що ґрунтується на активній образній взаємодії предметного зображення і безпредметної порожнечі (вільної зони полотна чи паперу, необробленої маси скульптурного матеріалу). Серед класичних прикладів – далекосхідний пейзаж тушшю з його туманною далиною або деякі твори Мікелеанджело, де форми лише частково «визволяються» з камінної товщі). Цей прийом особливо поширений у сучасному абстрактному мистецтві.

Образ художній – спосіб художнього мислення і форма освоєння дійсності в мистецтві.

Образотворче мистецтво – мистецтво, що створює відчутне і наочне зображення миру в просторі або на площині, сприймане глядачем. До образотворчого мистецтва відносять живопис, скульптуру, графіку, монументальне і декоративно-прикладне мистецтво.

Образотворча (у мистецтві) – здатність мистецтва відображати дійсність у формах, заснованих на схожості зображається із зображеною.

Ода – вірш на честь якої-небудь важливої події, особи або на особливо значну форму, витримане в урочистому, піднесеному тоні.

Ордер- (від нім.- порядок)- в архітектурі: вид композиції з вертикальних колон і горизонтальних частин.

Окарина (від іт.- гусеня) –невеличкий глиняний музичний інструмент, різновид флейти-свистка, у вигляді гусячої голови.

Ордер (у архітектурі) – канонізована художня система стовбно-балочної конструкції; види – доричеський, іонічний і корінфський.

Орнамент – узор, підлеглий певному ритму, зокрема побудований по законах симетрії; види орнаменту – геометричний, рослинний, зооморфний (використовування форм тваринного світу), складний.

Оп-арт (з англ. opticalart– оптичне мистецтво) – неоавангардистський варіант абстрактного мистецтва (засновник В. Вазареллі). Ритмічні комбінації однорідних геометричних фігур, ліній, кольору створюють ілюзію руху; декоративні ефекти оп-арт використовуються в прикладному і оформлювальному мистецтвах, промисловій графіці, плакаті.

Опера - (від італ. *opera*, букв. –твір)

Вид театрального мистецтва, музично-сценічний твір, що будується на синтезі слова, сценічного дійства й музики.

Опера виникла в Італії на межі XVI-XVII століть. У процесі історичної еволюції з'явилися різноманітні оперні форми: арія, речитатив, вокальний ансамбль, хори, оркестрові номери (увертюра, антракти).

Оперета - (від італ. *operetta*, букв. - маленька опера), мюзикл

Мюзично-театральний жанр, вистава, зазвичай розважального характеру, де співи й танець поєднуються з розмовним діалогом.

Ораторія – (іт. *oratorio*, від лат. *oro*–говорю, благаю)

Музичний твір для співаків – солістів, хору та оркестру, призначений для концертного виконання; монументальний твір з епіко –драматичним характером і чітким сюжетом. Виник наприкінці XVI століття як жанр духовної музики, пізніше з'являються світські ораторії

Ордер Коринфа – архітектурний ордер, що характеризується головним чином своєю капітеллю, пишною листям і завитками.

Пагода – буддійський або індуїст храм у вигляді багатоярусної башти в Китаї, Японії, Індії і інших країнах Східної і Південно-східної Азії.

Палеоліт – якнайдавніший період кам'яного століття.

Пам'ятка культури – визначна споруда, археологічний об'єкт або витвір мистецтва, що є частиною культурного надбання (культурної спадщини) країни, людства загалом (пам'ятка історії, літератури, мистецтва, мови, права і т. п.) і охороняється законом.

Пантоміма - вид сценічного мистецтва, у якому основними засобами створення художнього образу є пластика (рухи), жести, міміка тощо.

Пантеон – 1) сукупність богів тієї або іншої релігії; 2) у стародавніх греків і римлян – храм, присвячений всім богам; 3) усипальня видатних людей.

Парсуна-жанр українського портрету живопису кінця XVI-XVIIст., що використовував прийоми іконопису.

Пастель (*фр. pastel, італ. pastel, від pasta – тісто*) кольорова крейда для живопису. Пастель виготовляють із сухих, порошкоподібних барвників з домішкою з'єднувальних або розбілювальних речовин (клей, крейда, гіпс, тальк тощо). Зовні це кольорові олівці з барвистого порошку без оправи.

Педагог художньої культури – це професіонал у сфері вивчення, аналізу, популяризації, промоції, передачі традицій художньої культури, який має широкий інтелектуальний світогляд, розвинену ерудицію, добре орієнтується в історії і теорії культури, вдало поєднує різноманітні педагогічні технології, володіє творчими інтерактивними методиками, вміє здійснювати інформаційний, науково-методичний, педагогічний супровід своєї діяльності, оперує основними поняттями з таких галузей науки, як естетика, етика, психологія, педагогіка, соціологія, мистецтвознавство та ін.

Пейзаж - зображення природи, міста, архітектурного комплексу.

Пейзаж анімалістичний - зображення тварин.

Пейзаж батальний - зображення війни та військового життя.

Пейзаж побутовий - зображення побуту людей (праці, відпочинку, особистого й суспільного життя). Побутові сцени відображають життя людей у різні епохи.

Пейзаж релігійний - зображення богів, святих, релігійних сюжетів.

Пейзаж історичний - зображення історичних подій.

Пейзаж міфологічний - зображення міфологічних героїв і сюжетів.

Пекінська національна опера - виникла з ярмаркових видовищ. Окрім співу і діалогу, в опері є пантоміма та акробатика, де кожен крок і порух рук мають певний сенс.

Пергамент – писальний матеріал із спеціально обробленої шкіри – телячої або овечої.

Периптер – будівля, особливо античний храм, з усіх боків оточене колонадою.

Перспектива (у мистецтві) – система зображення об'ємних тіл на площині, передаючи їх власну просторову структуру і розташування в просторі, зокрема віддаленість від спостерігача; види перспективи – лінійна, повітряна, зворотна і ін.

Перспектива - спосіб створення просторового ефекту на площині. Історія живопису знає пряму і зворотну перспективу (ікони). Крім цього, розрізняють лінійну перспективу (де всі лінії картини сходяться в одній точці, що розташована на 1/3 горизонту) та повітряну.

Перфоманс (від англ.- вистава) – художнє явище, пов'язане з танцем і театральним дійством, у якому скульптурним елементом виступає людське тіло.

Петрогліфи- викарбувані на поверхні скель зображення (тварин, воїнів, човнів, сцен полювання, різних фігур і знаків), що мали культове значення.

Пінакотека (з гр. дошка, картина і сховище) – місце зберігання, сховище , музей творів мистецтва.

Пісня - твір словесно-музичного мистецтва; жанр вокальної музики (народної, професійної). Музична форма пісні, як і її поетична форма, зазвичай є куплетною або строфічною.

Підтекст - у театральному мистецтві – комплекс думок і почуттів, що міститься в тексті персонажів п'єси. Підтекст розкривається акторами не лише в словах, але й у паузах, у внутрішніх монологіях, що не промовляються вголос.

Піраміди – гробниці єгипетських фараонів; перша піраміда була споруджена для фараона Джосера і мала ступінчасту форму.

Поліхромія – багатокольорність (не менше двох кольорів) витворів декоративно-прикладного мистецтва, скульптури і архітектури.

Пілястра-плоский вертикальний виступ у стіні у вигляді прямокутного стовпа.

Писанкарство - вид декоративного мистецтва, що застосовується для розмальовування візерунками крашанки.

Види писанкового розпису:

. «крашанка» - яйце зафарбоване в один колір;

. «крапанка» - яйце зафарбоване в один колір і вкрите кольоровими до загального фону) цятками; «

дряпанка» - малюнок на одноколірному яйці надряпаний металевим стрижнем;

. «мальованка» - яйце прикрашене орнаментом, що наноситься пензликом;

. «писанка» - яйце прикрашене геометричним або рослинним орнаментом, що наноситься за допомогою воску.

Пластика (*Хореографія*) - це характерно виразні елементи, що народилися в реальності, які називаються пластичними інтонаціями і мотивами. У них містяться джерела образної природи хореографії.

Пневматичний орган (від грецьк. *pneumatikos* –повітряний) духовий музичний інструмент, звуки якого видобувалися за допомогою нагнітання повітря до міхів.

Полі... (від грецьк. – багато) –перша частина складних слів, що відповідає поняттям «багато», «численний».

Полікультурність – це явище взаємопроникнення, яке містить численні різноманітні, але взаємозалежні культурні традиції, що часто асоціюються з різними етнічними компонентами, які сприймаються носіями різних культурних традицій, не призводячи до культурно-етнічної несумісності. різних видів мистецтва та їх проявів.

Поп-музика –комерційна галузь музичної культури, тісно пов'язана із засобами масової комунікації, внаслідок масовості й доступності зорієнтована на пересічного споживача.

Поп-музика - (від англ. *popular music, pop music*)

Галузь музичного мистецтва, для якої є характерними тиражування творів засобами масової інформації, стандартизація музичної мови, розважальність і легкість сприйняття; друге значення –попса (жарг.) – модні популярні естрадні твори, що мають невисокий художній рівень.

Портал – архітектурно оформлений вхід в будівлю.

Портрет – жанр живопису, скульптури і графіки, посвящений зображенню людини або декількох людей реально існуючих або існуючих у минулому.

Портре - зображення людини або групи людей.

Постмодернізм – мистецький напрям, що прийшов на зміну модернізму, спрямований проти безликової стандартизації.

Постмодернізм - (від лат. *post*–«після» і модернізм)

Напрямок у мистецтві другої половини ХХ століття, пов'язаний із радикальним переоціненням цінностей авангардизму

Світогляд постмодернізму відзначається переосмисленням традиційного способу життя не через заперечення і відмову від попередніх стилів, а через об'єднання, вбирання в себе всіх протилежностей, проблем, ідеалів і поглядів.

Це культура деталей, невеликих нюансів, епізодів.

Прадо (*Prado*) - художній музей (Мадрид, Іспанія), який було засновано у 1819 році за задумом іспанського короля Карла III Бурбона, а збудовано в 1785 -1830 роках (архітектор Хуан де Вільянуева). Тут зберігаються всесвітньо відома колекція іспанського мистецтва, картини відомих італійських, нідерландських, фламандських майстрів XV–XVII століть.

Примітивізм – характеризується спрощеними «примітивними» формами творчості.

Пріоритет – надання переваги будь-чому за його значущістю.

Прелюдія - (прелюд) (від лат. *praeludo*—граю попередньо).

Пропорція – певне співвідношення частин цілого.

Пропорції - співвідношення складових частин між собою.

Професійна культура – різновид культури, пріоритетом функціонування якого є якісне забезпечення матеріальних та естетичних запитів окремих соціальних груп та суспільства в цілому. Основою професійної культури є адаптивність, майстерність виконання, певний прагматизм та тяжіння до створення і пропаганди власних або відстоювання усталених естетичних ідеалів та норм.

Радіо - (від лат. *radio* – випускаю, випромінюю, *radius*—промінь) – спосіб передавання інформації на відстані; галузь науки і техніки, пов'язана з фізичними явищами, що закладені в основу цього способу і практичного його використання.

Ракурс – точка зору на об'єкт сприйняття.

Реалізм (у мистецтві) – правдиве віддзеркалення дійсності; напрям в літературі і мистецтві.

Реалізм - (від фр. дійсний, від лат. –речовий)

Стиль початку XIX століття, що звернувся до античної спадщини як до норми та ідеального зразка, був ідеологічно пов'язаний з ідеями Просвітництва. В Україні реалістичні тенденції формуються в XVIII столітті.

Реалізм (з лат. *realis* – «суттєвий», «дійсний», від *res*—«рід») – стиль і метод у мистецтві, який виник у XIX ст., визначальною рисою якого є достовірне зображення навколишньої дійсності, показ усіх сфер життя і духовного світу людини такими, якими вони є насправді. Реалізм потребує від своїх послідовників особливого вишколу і бездоганності, в ньому не можна сховатися за спритний прийом.

Режисер - (від фр. *regisseur*, від лат. *rego*—керую) Це керівник, постановник сценічного життя. Гра акторів, музичний супровід, загальне художнє оформлення спектаклю – це результат роботи режисера, який утілює авторський задум на сцені.

Реквізити - (від лат. *reguistum* – потрібне)

Обладнання сцени, що допомагає розкрити сюжет твору; сукупність справжніх чи бутафорських предметів, необхідних для вистав.

Реконструкція – відтворення первинного вигляду твору архітектури, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва, виконане в малюнку, кресленні або моделі.

Реклама - (від фр. *reclame*, лат. *reclamo*—викрикувати)

Інформація про найкращі властивості товару і види послуг із метою створення попиту на них, популяризація творів літератури, мистецтва тощо.

Рельєф – скульптурне зображення на площині, включене в композицію стіни або меморіального пам'ятника або задумане як самостійний твір.

Рельєф - об'ємне зображення частково виступає над площиною або є заглибленим щодо площини фону).

Ренесанс - (фр. *Renaissance* – відродження, від фр. – відроджуватись)

Виник у країнах Західної Європи (середина XVI століття)

Цей стиль виник у країнах Західної Європи та орієнтувався на відродження античної культури (це й зумовило його назву), формував гуманістичну свідомість, намагався гармонійно поєднувати чуттєве та інтелектуальне в людині, сприяв прогресивному розвитку художньої культури і мистецтва.

Репродукція – відтворене за допомогою друку зображення – малюнок, картина і т.п.

Реставрація – відновлення архітектурних пам'ятників, витворів мистецтва.

Рецензія – критичний розбір якого-небудь твору.

Речетатив (від іт. – читати вголос) – вокальна форма, за своїми інтонаціями близька до виразного мовлення.

Ритм – чергування яких-небудь елементів (звукових, мовних і т.п.), що відбувається з певною послідовністю, частотою.

Ритм - композиційний спосіб, що також використовується під час створення мальовничих образів (наприклад, картини А. Денейки «Оборона Петрограда» чи В. ван Гога «Прогулянка в'язнів»).

Ритм (ритмічність) - чергування композиційних елементів.

Рок-музика - (від англ. rockmusic – хитатися, трястися)

Тип музики, що виник і формувався у Великій Британії та США на межі 1950-1960 років.

Ця музика походить від пісенно-танцювальних жанрів негритянського фольклору (ритм-енд-блюзу та рок-н-ролу), для неї важливим компонентом є технічний супровід (електричне та електронне посилення звуку), а також експресія вокального та інструментального інтонування і візуальний чинник (манера поведінки, сценічного оформлення рок-шоу).

Різновиди поп-музики: арт-рок, джаз-рок, фольк-рок, важкий рок, поп-рок, альтернативний рок та ін.

Романс - (від ісп. romance) музично-поетичний твір для голосу з інструментальним супроводом (найчастіше ф-но); найважливіший жанр вокальної музики.

Романтизм (з фр. romantisme) – ідейний рух у літературі, науці та мистецтві кінця XVIII – XIX ст., напрям, який проголосив незалежність митця від канонів та правил у творчості. Визначальними для романтизму стали ідеалізм і культ почуттів, шукання витоків історичної свідомості минулого, втеча від навколишньої дійсності в ідеалізоване минуле або вимріяне майбутнє чи у фантастику. Його ідеологія спирається на культ індивідуалізму, на підкреслену, загострену увагу людської особливості до психологічних проблем її внутрішнього «Я».

Романтизм - (фр. *Romantisme*) Ідейний і художній напрям у європейській та американській культурі кінця XVIII –першої половини XIX століття

Романтизм виник спочатку в Німеччині, а згодом поширився західноєвропейським регіоном та існував у літературі Європи й Америки в першій половині XIX століття.

Сутність романтичного стилю – визнання гострої драматичної, нерозв’язаної суперечності між дійсністю і високим ідеалом, несумісним із нею. Це стиль творчості і мислення, особливий спосіб пізнання дійсності і відображенн світу, що залишився однією з основних естетичних моделей XX стліття.

Романський стиль (з лат. romanum–римський) – стиль середньовічного мистецтва у Західній та Центральній Європі, поширений у X-XII ст. В архітектурі характеризується масивністю, аскетизмом, суворістю, фортечним типом з широким застосуванням напівколу арок і склепінь, що опираються на колони. Тематика Романської скульптури та розписів обмежена релігійними сюжетами, які виконували в умовних експресивних формах із широким застосуванням напівказкових сюжетів, у яких зображення тварин та рослин брали витоки з народної творчості.

Романський стиль – художній стиль в мистецтві Західної Європи X – XII ст.

Романда (від іт. круглий)-кругла споруда.

Рондо - (від італ. rondo, фр. rondeau, від rond–коло) Музична форма, що заснована на чергуванні незмінної теми – рефрену і різноманітних епізодів. Походження цієї форми пов’язане з народною пісенно-танцювальною музикою.

Сакральна культура (з лат. sacrum, sacro, «священне», «святе», «освячене», «заборонене») – субкультура, що функціонує в певних релігійних культурах та спільнотах, основою яких є ідеалістичні уявлення про Всесвіт з повним і загальнообов’язковим пріоритетом надлюдського начала над життєдіяльністю людини. Конкретизується засобами створення священних образів і символів, що виступають як протипага усього світського і має характер таїнства та відокремленості.

Самість – обов’язкова умова формування митця, його стрижень. За К. Юнгом,це головний архетип – потенційний центр особливості на відміну від Его ("Я" як центру свідомості.

Серійна техніка (додекафонія) –дванадцятитоновна техніка на основі рівноправності 12 тонів гами без ладових зв’язків між звуками. Засновник – австрійський композитор А. Шенберг.

Сонатна форма - це музична форма, що ґрунтується на розвитку двох контрастних тем у різних тональностях.

Основні складові будови сонатної форми: експозиція – викладення тематичного матеріалу, розробка – розвиток основних тем твору, реприза – повторення раніше викладеного матеріалу з розвитком, а також coda.

Сонорика (від лат. – дзвінкий, голосний) – метод композиторської творчості XX ст., що передбачає використанн яскраво забарвлених тембрових звучань-сонорів.

Світська культура – тип культури, в якому надприродне начало не є пріоритетом у формуванні соціальної поведінки, естетичних і етичних

принципів, а ґрунтується на раціоналізмі та чуттєвому досвіді, виборі культурних еталонів і норм, які трансформуються в особливі форми дозвілля та художнього самовираження.

Світлотінь - співвідношення світла й тіні в картині. Вона використовується як спосіб зображення, що допомагає створювати ілюзію об'єму. «Сім чудес світла» – в представленні античного суспільства найбільш прославлені визначні пам'ятки: староегипетські піраміди, храм Артеміди в Ефесі (550 р. до н. е.), Мавзолей в Галікарнасе (сер. 4 в. до н. е.), «висячі сади Семіраміди» у Вавілоні (7 в. до н. е.), статуя Зевса в Олімпії (430 р. до н. е.), статуя Геліоса в Родосе (так званий «Колос Родосський», 292 – 280 рр. до н. е.), маяк в Александрії (ок. 280 р. до н. е.).

Символ (у мистецтві) – умовне зображення, знак, художній образ, наділені значенням, що виходить за межі того, що зображається, і позначаючі щось відмінне від нього.

Символізм – містить ознаки стилю, що виникли на основі психіки декадентства, паралельних ознак алегорії, архетипу і міфу, дії механізмів міфотворчості і художньо-продуктивного мислення. Нині С, трактується як перехідна стадія між пізнім романтизмом, декадентським мистецтвом до модернізму. В Україні модернізм і символізм склалися в так званий національно-романтичний напрям, що спирався на героїчне билинне минуле, народні казки й пісні.

Симфонія - (від грецьк. symphonia–співзвучність, благозвучне поєднання тонів) Музичний твір для симфонічного оркестру, написаний у сонатній циклічній формі, найвища форма інструментальної музики. Зазвичай складається з 4 частин.

Синкретизм (у мистецтві) – злиття, нерозчленованність видів мистецтва, наприклад, первісне мистецтво; злиття, змішання різнорідних елементів.

Синтез мистецтв – об'єднання, поєднання різних видів мистецтва або окремих елементів в рамках одного виду, що має естетичний вплив.

Синтез мистецтв –поєднання різних на вираження єдиного ідейно-художнього задуму (синтетичні мистецтва містять у собі практично всі види мистецтва, а також використовують численні досягнення найрізноманітніших наук та галузей техніки).

Скоморохи – мандруючі актори в Стародавній Русі, виступаючі як співаки, говорять дотепно, музиканти, дрессировщики, акробати.

Скульптура – 1) вид просторових мистецтв, створюючий об'ємні зображення з твердих або пластичних матеріалів; 2) твори цього виду мистецтва.

Скульптура - (лат. sculptura, від лат. sculpo–вирізую, висікаю) – це вид образотворчого мистецтва, що передає об'ємне зображення матеріальних предметів через їх пластичну характеристику. Твори скульптури мають об'ємну, тривимірну форму і виконуються із твердих або пластичних матеріалів.

Скульптура (кругла) - вид скульптури, що являє собою тривимірні об'ємні витвори, які вільно розташовуються у просторі.

Різновиди: статуя, пам'ятник, статуетка, погруддя, які можна розглядати з

різних боків тощо.

Скульптура (рельєфна) - вид скульптури, коли об'ємне зображення (групи людей, пейзаж) розташовується на площі (на лінії, перпендикулярній до площини).

Скульптура (монументальна) - різновид круглої скульптури, що несе значний суспільний зміст і безпосередньо пов'язаний з архітектурою і пейзажним середовищем (величезні монументи, пам'ятники, статуї, скульптурні комплекси)

Скульптура (декоративна) - різновид круглої скульптури, що виконує функцію художнього оформлення будівель, парків, вулиць, майданів міст тощо

Скульптура (станкова) - різновид круглої скульптури, що має камерний характер і представлена жанром портрета (скульптурний портрет ужиткового призначення)

Скульптура малих форм - різновид круглої скульптури, що має невеликий розмір (наприклад, статуетка, нецке)

Смак естетичний – здібність особи до соціально-психологічної оцінки предметів, явищ з погляду їх естетичних якостей.

Смальта – кольорове непрозоре скло у формі кубиків або пластинок для мозаїчних робіт.

Соната - (від іт. sonata, від sonare—звучати) музичний жанр; твір для одного або декількох інструментів, що написаний у формі сонатного циклу. Класичний тип сонати (2-4 частин) склався наприкінці XVIII століття у творчості Й. Гайдна і В. А. Моцарта.

Спектакль - у своєму розвитку поділяється на акти, дії, а ті своєю чергою – на мізансцени, картини тощо. У спектаклях використовуються виражальні засоби всіх основних видів мистецтва.

Спектакль звернений одночасно до очей і до серця глядача

Сприйняття – безпосереднє віддзеркалення предметів і явищ реальної дійсності органами чуття людини.

Стамбха – в архітектурі Стародавньої Індії кам'яний стовп, на якому висічені культові тексти.

Станкова скульптура – вид круглої скульптури, сприйняття якої не залежить від навколишнього середовища; має розміри близькі до натури або менші, конкретний зміст.

Стилізація – зумисне імітування художнього стилю, що є характерним для будь-якого автора, жанру, течії, напряму, для мистецтва і культури певного соціального середовища, народу, епохи.

Стилізація в образотворчому мистецтві – процес спрощення зображення предмета за формою та кольори на основі відбору його найвиразніших рис.

Стилізація – підпорядкування художнього зображення умовним, орнаментальним формам; стилізація звична в декоративно-прикладному мистецтві; стилізація також і наслідування зовнішнім формам якого-небудь певного художнього стилю, наприклад, стилізація під античність.

Стиль художній – історичні системи художньо-образних засобів і прийомів художньої творчості, що склалися, стійка; спільність образотворчих прийомів в

літературі і мистецтві певного часу або напрямку (античний стиль, готичний і т.д.).

Стиль (з лат. *stylus* – палочка для письма) – структурна єдність образної системи і прийомів художньої виразності, породжена практичною розв'язкою мистецтва. Термін вживається для характерних епох, художніх напрямів та індивідуальної манери художника. Стиль часто є елементом зв'язку в синтезі мистецтв, набуваючи найбільшого ступеня органічності й цілісності (готика, бароко, класицизм). Як відносна самостійність може за певних умов існувати довше, ніж соціально-культурна ситуація, що породила його.

Починаючи з епохи Відродження, все більшого значення набуває індивідуальність митця, звідси, відповідно, термін починають вживати для означення індивідуальної особливостей творчості митця.

Стиль - поняття «стиль» (лат. *stilus, stylus*, від грецьк. *stylos*—палочка для письма, що належала до особистих речей людини), пов'язувалося з особистим началом, передбачало індивідуальну форму вираження у мистецтві. Воно також використовується для визначення типових для певної епохи художніх напрямів і тенденцій, що мають специфічні ознаки.

Стиль - спільність образної системи, виражальних засобів, що зумовлена єдністю ідейно-художнього змісту. Сьогодні поняття *стиль* належить до найбільш дискусійних, що передусім пов'язано зі складністю його інтерпретації.

Національний стиль

Стійкі індивідуальні риси, що властиві мистецтву певного народу впродовж тривалого часу і є предметом наслідування (наприклад «японський стиль» тощо)

Авторський стиль

Система художньо-образних засобів і прийомів, що належать конкретному митцеві

Стилі мистецтв

Античний, романський, готичний, ренесанс, бароко, рококо, класицизм, реалізм, імпресіонізм, модернізм, кубізм, фовізм, сюрреалізм, експресіонізм, футуризм, конструктивізм, абстракціонізм, інші, постмодернізм.

Стиль епохи

Сукупність загальних рис, що відрізняють культуру однієї історичної епохи від іншої.

Стоєчно-балочна система (у архітектурі) – конструктивна система архітектури, що складається з поєднання опори і балки.

Ступа – в стародавній архітектурі півсферична споруда, позбавлена внутрішнього простору, призначена для культових цілей.

Субкультура (з лат. *sub* – біля, поблизу і *culture*—обробіток, виховання, освіта) – тип культури, що ґрунтується на системі цінностей, уставлених моделей поведінки, стилю життя певної соціальної групи, що вирізняється в межах панівної культури.

Супрематизм – останній ступінь розриву з дійсністю, представники цього напрямку вважали, що квадрат є формою, у вищому розумінні – вільною від

будь-якого змісту.

Схематизм – спрощеність зображення.

Сценічна дія акторів - спосіб передавання акторами змісту театрального спектаклю, у якому використовуються діалоги, монологи, масові сцени тощо

Сценарій - це стислий виклад змісту п'єси, сюжетна схема, за якою створюються спектаклі (вистави) тощо.

Сценографія –галузь образотворчого мистецтва, завданням якої є оформлення простору сцени і надання візуальної справи тетральній виставі; те саме, що театральньо-декоораційне мистецтво

Сюїта - (від фр. *suite*, букв, -послідовність, ряд) інструментальний циклічний музичний твір, що складається з декількох частин. Від сонати і симфонії сюїта відрізняється відсутністю певної регламентації кількості, характеру й порядку частин, міцним зв'язком із піснею і танцем.

Сюжет – послідовність і зв'язок опису подій в творі літератури; у образотворчому мистецтві – предмет зображення.

Сюрреалізм - (від фр. *surrealism*– понад реалізм)

Один з основних напрямів мистецтва ХХ століття, який сформувався в 20 ті роки у Франції

Напрямок закликав до стихійної творчості, щ не підпорядковується розуму. Теоретиком цього напрямку був А. Бретон, концепції якого стимулювали творчі пошуки художників – сюрреалістів. Провідна ідея напрямку – творчість – це загадковий процес, що не піддається логічному тлумаченню, тому видатні представники сюрреалізму працювали асоціативним, алогічним методом, використовуючи власні сновидіння.

Сцена - (від лат. *scena*) Місце, на якому демонструються постановки, п'єси, театральні спектаклі; Окрема частина дії, акту театральної п'єси.

Сценічна мова - найважливіший засіб театрального втілення драматургічного твору, що дозволяє до глядача ідеї, думки та почуття, закладені в тексті.

Твір мистецтва - це своєрідна образна модель реального світу, що сприйнята і виражена митцем у специфічній образній формі. Добуток мистецтва відтворює уявлення, бачення світу митця, що зумовлене історичними й соціальними обставинами, зображує людину як цілісну, неповторну, оригінальну особливість.

Творення – висікання, вирізування скульптури з твердих матеріалів.

Творчі напрями та течії у мистецтві – естетичні категорії, які визначають принципову спорідненість художніх явищ упродовж певного часу або в межах певного творчого угруповання.

Театр - (від грецьк. *theatron* –головне значення слова – місце для видовища, потім –видовище) – один із напрямів мистецтв, у якому почуття, думки та емоції автора передаються візуально глядачеві або групі глядачів за допомогою автора або групи акторів.

Театр- це особлива форма, вид мистецтва, де розкриваються протиріччя часу, внутрішнього світу людини, утверджуються ідеї за допомогою драматичної дії – спектаклю

Основним видом театрального дійства є спектакль (вистава). Це – сценічне

видовище, під час якого відбувається передавання актором почуттів і думок, емоцій. Під час театральної дії події розгортаються в часі і просторі, але театральної час є умовним і не дорівнює астрономічному

Театр - (від грецьк. *theatron*—місце для видовищ, видовище)

Установа, організація, що здійснює сценічні вистави певним колективом артистів; приміщення, будинок, у якому відбуваються вистави.

Театр – вид мистецтва, особливістю якого є художнє віддзеркалення явищ життя за допомогою драматичної дії, що виникає в процесі гри акторів перед глядачами; як вид мистецтва театр має синкретичну природу.

Театр Далекого Сходу - популярний японський театр мав такі різновиди: *театр Но, театр Кабукі, ляльковий театр маріонеток.*

Театр Но - який виник на перетині кількох жанрів: народних обрядових видовищ, поетичних релігійних містерій, ефективних веселих фарсів. Актори виступають у масках, з правого боку сцени знаходиться хор (8 осіб), який коментує п'єсу, веде діалоги, створює емоційне тло театрального дійства.

Театр Кабукі - за своєю формою наближається до європейської драми, у трупах виступають тільки чоловіки. Актори передають душевний біль, страждання, смерть (найчастіше –харакірі), вони чудові акробати, фехтувальники, талановиті міми.

Театр Середньовіччя - в епоху Середньовіччя театр став виразником міської культури, він відзначався популярними новими театральними жанрами – містерія, фарс, міраклі, мораліте. Релігійний театр XIV-XVI століть розігрував містерії (сюжети з Біблії, Євангелія) в ярмаркові дні на площах, на довгих помістах (кількість дійових осіб сягала кількох сотень, а декрації розташовувалися на возах – педжентах), і міраклі (з мотивами соціальної сатири) як різновид містерії.

Театр епохи Відродження - першим професійним європейським театром епохи Відродження є італійська народна комедія масок (комедія дель арте XVI-XVIII століть), у якій головні маски –Арлекін, Коломбіна, П'єро, Пантолоне, Тарталья, Паяц – є добре відомими.

Театр вертеп - вертеп –лялькова вистава з різдвяним сюжетом –поширений в Україні з XVII століття. Вистави відбувалися у двоповерховій дерев'яній скриньці, де на верхньому поверсі демонструвалася невеличка вистава на сюжет Євангелія від Луки, а на нижньому –різноманітні комічні сюжети з народного життя.

Телебачення - галузь науки, техніки і культури, що пов'язана із передаванням на відстані зображених предметів або об'єктів за допомогою радіоелектронних засобів. Це один із найбільш масових засобів інформації (політичної, культурної, пізнавальної, навчальної, рекламної), що використовується також із наукою, організаційною, технічною та прикладною метою, у промисловості й транспорті, у медицині тощо.

Телебачення - (від грецьк. *tele*—далеко та лат. *visio*—бачення) – галузь науки, техніки та культури, пов'язана з передаванням на відстань зображень рухомих і нерухомих об'єктів із допомогою електричних сигналів, що розповсюджуються каналом зв'язку.

Засоби телебачення

Телеекран

Дає зображення на просвіт, тому має дещо іншу фактуру та інші закони композиції, ніж кіно.

Відеозапис

Запис електричних сигналів, що несуть інформацію про зображення (відеосигналів), на магнітний носій (стрічку, диск, барабан та ін.) сукупність методів і засобів запису та відтворення такої інформації.

Ефір

Навколишнє середовище, куди електромагнітні хвилі несуть сигнали телевізійного зображення і звуку.

Прямий ефір

Передавання в ефір телепрограми без проміжної стадії відеозапису.

Монтаж

Розстановка кіно-, відеокадрів у певній послідовності.

Відеознімання

Процес синхронного фіксування на магнітній стрічці зображення і звуку, що є на телебаченні основою, передусім, подієвої аудіовізуальної інформації.

Освітлення

Один із важливих виражальних засобів на телебаченні, що сприяє наданню передачі відповідної тональності й настрою тощо

Особливості телебачення

Телебачення з усією своєю фактографічністю, близькістю до природи має значні можливості щодо добору та інтерпритації дійсності. Разом із цим, воно містить у собі загрозу стандартизації мислення людей

Нові жанри телебачення

Телеміст, відеокліп, телеспектакль, телепередача, телереклама, телевізійний фільм, телешоу, телереvue, телесеріал.

Терми – в Стародавньому Римі суспільні лазні, що включали також і зали для спорту, зборів, бібліотеки і т.п.

Теракота – неглазуровані керамічні вироби.

Темпера (*итал. tempera, від temperare* – змішувати фарби) - фарби для живопису, що готують на емульсіях і розводять водою. Сполучною речовиною в них є натуральні (з води та яєчного жовтка) або штучні (водяний розчин клею з олією) емульсії.

Техніка (з давньогрецьк. – мистецтво, майстерність, уміння) – одна з форм творчої діяльності людини з метою створення сукупності засобів, механізмів та пристроїв, що не існують у природі та виготовляються для звільнення людини від виконання фізично важкої або рутинної (одноманітної) роботи і допомагають їй у створенні матеріальних та культурних цінностей.

Техніка перегородчастої емалі – технічний прийом художньої обробки металу – заповнення кольоровою емаллю проміжків між металевими стрічками, що напаяють ребром на поверхні металу.

Типізація – художнє узагальнення, вираз загальних ідей, соціальної суті процесів і явищ за допомогою конкретних типових образів.

Ткацтво - найдавніший вид матеріальної культури, який дозволяє виготовляти з вовни, льону, конопель та інших матеріалів тканину, що призначається для використання людьми у побуті (одяг, предмети побуту тощо). Ткацтво є одним із найдавніших і найважливіших елементів культури України.

Трагедія – жанр драматичного твору, що змальовує край гострі, нерозв'язні ситуації і що закінчується найчастіше загибеллю героя.

Традиції – історичні склалася, найстійкіші, передаючі з покоління в покоління художні звичаї, ритуали, сюжети, прийоми художньої творчості і т.п.

Триптих – живописна композиція з трьох частин; трьохстулкове складення, ікона.

Тріумфальна арка – архітектурна споруда для увічнення тріумфу (перемоги), урочистого в'їзду імператора, полководця-переможця в столицю; виникли в Стародавньому Римі.

Трубадури – поети-співачи в Західній Європі в XI – XIII ст., створюючи любовно-рицарські твори.

Увертюра - (від фр. *ouverture*, від лат. *aperture* – відкриття, початок)

Оркестровий вступ до опери, балету, драматичного спектаклю та ін. (часто написаний у сонатній формі), а також самостійна оркестрова п'єса, як правило, програмового характеру

Утилітаризм – оцінка всіх явищ предметів з погляду їх корисності, можливості служити засобом для досягнення якої-небудь мети.

Фабліо – жанр середньовічної французької літератури: переказ анекдотичної події в прозі або у віршах.

Фактура - характер поверхні, використаний матеріал.

Фактура - різні способи накладання фарб. У живописі розрізняють заглажену і незаглажену фактури.

Фарс – легка комедія, один з видів драматичного уявлення, поширеного в містах середньовічної Франції.

Фасад – зовнішній бік споруди, що зазвичай виходить на вулицю.

Фовізм - (від фр. *fauve* – дикий)

Течія у французькому живописі, музиці (кінець XIX – початок XX століття)

Творчість фовістів об'єднувало прагнення до емоційної сили художнього впливу, стихійної динаміки малюка, створення художніх образів за допомогою інтенсивних яскравих кольорів.

Фовізм – іронічне прізвисько «диких» критика дала молодим живописцям на паризькому Осінньому салоні в 1905 р. для фовізму характерні: підвищена світлість, агресивна насиченість, виразність кольору, організація художнього простору лише за допомогою к, організація художнього простору лише за допомогою кольору, відсутність традиційного світлотіньового моделювання. Прагнення гармонізації виразних і декоративних засобів у єдиній композиції з метою зробити видимими почуття і настрої, якими почуття і настрої, які, здавалося б, побачити не можна.

Фольклор – твори усної народної творчості (билини, казки, частушки, прислів'я, пісні і ін.).

Форма - зовнішній вигляд об'єкта, зовнішній обрис.

Форма художнього твору – організація, будова, структура, спосіб існування художнього твору.

Форум – суспільна площа у стародавніх римлян, первинно – ринок.

Фреска – вид монументального живопису, розпис по сирій штукатурці.

Фронтон – трикутник на фасаді будівлі, утворений горизонтальним карнизом і схилами даху.

Фронтон – завершення фасаду споруди, трикутна площина, обмежена з боків схилами даху, а в основі-карнизом.

Футуризм – захоплення можливостями сучасної науки й техніки, успіх прогресу людства вбачали в розвитку машинної цивілізації.

Хоровий концерт-великий циклічний твір переважно для чотирьохголсного хору, в основу якого покладено контрастне звучання хору та співу невеликих ансамблів чи солістів.

Хорал - (від лат. cantuschoralis–пісне спів.

Художній образ у мистецтві - форма художнього мислення, яка містить у собі матеріал дійсності, перероблений творчою фантазією митця; його ставленням до того, що він зображує; багатство особистості творця

Художній образ - мета , основа, сутнісне ядро, спосіб буття твору мистецтва. Це спеціально створений художником феномен, що володіє унікальною природою.

Художній образ – специфіка для мистецтва форма відображення дійсності та вираження думок і почуттів митця, втілена у створеному ним творі в тій чи іншій матеріальній формі (пластичній, звуковій, словесній, жесто-мімічній) і відтворена уявою того, хто сприймає мистецтво (реципієнта), тобто слухача, глядача, читача. Відображаючи ті чи інші явища дійсності. Художній образ несе в собі цілісно-духовний зміст, у якому органічно поєднано емоційне та інтелектуальне ставлення до світу. Способом сприйняття художнього образу є не тільки споглядання (слухання), а й переживання, що і є мірилом ставлення до мистецтва та рівня його художності.

Художня культура –це одна зі спеціалізованих сфер культури, що функціонально вирішує завдання інтелектуально-чуттєвого відображення дійсності в художніх образах, а також різні аспекти забезпечення цієї діяльності.

Художня культура – сукупність процесів і явищ духовно-практичної діяльності по створенню, розповсюдженню, освоєнню витворів мистецтва або матеріальних предметів, що володіють естетичною цінністю.

Художня обробка металу - галузь декоративного мистецтва, що виготовляє вироби з металу шляхом карбування, лиття, інкрустації, гравіювання, штампування, протравлювання, гальванопластики

Художня обробка дерева - галузь декоративного мистецтва, що виготовляє вироби з дерева шляхом видобування, вирізування, виточування, розпису, випалювання, інкрустації тощо.

Художня обробка дерева є однією з найдавніших галузей мистецтва.

Для виготовлення виробів використовують сокири, ножі, різці, долота, стамески тощо.

Художня обробка шкіри - галузь декоративного мистецтва, що виготовляє вироби зі шкіри шляхом розписування, гаптування, вирізування орнаменту тощо. Цей вид декоративно-прикладного мистецтва відзначається специфічними прийомами формоутворення та оздоблення, створюючи чимало естетично досконалих побутових речей: взуття, одяг та ін.

Основним матеріалом є натуральна шкіра, а з ХХ століття – штучна.

Художній образ

Мета, основа, сутнісне ядро, спосіб буття твору мистецтва. Це спеціально створений художником феномен, що володіє унікальною природою.

Художній образ у мистецтві

Форма художнього мислення, яка містить у собі матеріал дійсності, перероблений творчою фантазією митця; його ставленням до того, що він зображує; багатство особистості творця

Художні промисли-(організоване вид композиції з вертикальних колон і горизонтальних частин.

Художнє ремесло –дрібне ручне виробництво ужиткових та мистецьких товарів, виготовлених без виробничого поділу праці.

Художній розпис - давній вид декоративного мистецтва, що застосовувався для прикрашання житла, посуду, особистих речей тощо.

Різновиди: настінний розпис, розпис на папері, розпис тканини тощо.

Настінний розпис зародився і розвивався як зображення аграрно-обрядових і магічних знаків, пізніше виник звичай орнаментального, декоративного розпису обрядового та культового значення. Цим видом розпису прикрашали хати, використовуючи фарби рослинного походження (сажу, сік, лободи, ягоди бузини, сік вишень, які змішували з глиною).

Художня спадкоємність – закономірний зв'язок між художніми явищами минулого і справжнього, між різними етапами або ступенями розвитку художньої культури.

Художня цінність – видатна значущість витворів мистецтва для людини, суспільства в цілому, для історії світового мистецтва.

Художня спадщина – все історично нескороминуще в культурі, створений в попередні епохи, художні цінності минулого, що мають загальнонаціональне або загальнолюдське значення.

Хореографія – вид сценічного мистецтва, походить від грецьк. *choreia* – хоровод, танець і *grapho*–пишу) спочатку позначав тільки запис танцю, а згодом – мистецтво створення танцю, балету. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття термін почали використовувати для позначення мистецтва танцю загалом, у всіх його різновидах.

Первісна хореографія

Мистецтво хореографії зародилося в глибокій давнині. Уже в первісну епоху виникає танець як форма безпосереднього вираження, реакція на те чи інше явище в житті племені, у його трудовій чи військовій діяльності.

Народний і професійний танець

У класичному суспільстві розпочинається розподіл танцю на народний і професійний.

Народний танець тривалий час зберігав зв'язок із трудовими процесами, мовою і побутовими обрядами (танцювальні пантоміми в Давньому Китаї та Індії), у ньому виявлялися почуття народу, особливості його національного характеру, відбивалися різні сторони життя.

Професійний танець поступово втрачає прямий зв'язок із працею та обрядом, він набуває значення мистецтва, утілюючи красу й різні стани людського духу. Уже в античності існує професійний танець як видовище, що аналогічне до театрального мистецтва. Протягом усієї історії професійне мистецтво хореографії спиралося на народний танець і переосмислювало безліч його елементів.

Цілісність (у мистецтві) – внутрішня єдність предмету або явища, його відносна незалежність від навколишнього середовища.

Чайт'я – буддистський печерний храм, архітектурна споруда Стародавньої Індії.

Чернофігурная кераміка – старогрецькі вази з чорними фігурами на червонуватому фоні.

Шеврон – вид геометричного орнаменту, ламана стрічка з ритмічним чергуванням узору.

Шедевр – досконалий витвір мистецтва; вище досягнення майстерності.

Шедевр (фр. chef-d'oeuvre – зразково-досконалий твір) – досконалий твір мистецтва, видовище внутрішньої гармонії (Гегель), яке досягається тоді, коли зміст художній, а форма змістовна; вершинні досягнення мистецтва, що характеризується адекватністю естетичних ідей, глибини задуму художника та його втілення у твір мистецтва.

Шлягер (від нім. – ходовий товар) – модна, популярна пісня спрощеної поетичної та музичної форми.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПООП ЧОР»

Зам. № 1488 Тираж 100 пр.

18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1